

EIROPAS PADOME

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESA

**LIETA E.B. PRET FRANCIJU<sup>1</sup>**

(Iesniegums Nr. 43546/02)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2008. gada 22. janvārī

---

<sup>1</sup> Tulkošanu veikusi Latvijas Republikas Ārlietu ministrija. Pārpublicējot un citējot atsauce uz LR Ārlietu ministriju ir obligāta.

*Šis spriedums ir galīgs, bet tajā var tikt veiktas redakcionālas izmaiņas.*

**Lietā E.B. pret Franciju,**

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Lielā palāta) šādā sastāvā:

*Christos Rozakis, Priekšsēdētājs,*

*Jean-Paul Costa,*

*Nicolas Bratza,*

*Boštjan Zupančič,*

*Peer Lorenzen,*

*Françoise Tulkens,*

*Loukis Loucaides,*

*Ireneu Cabral Barreto,*

*Rıza Türmen,*

*Mindia Ugrekhelidze,*

*Antonella Mularoni,*

*Elisabeth Steiner,*

*Elisabet Fura-Sandström,*

*Egbert Myjer,*

*Danutė Jočienė,*

*Dragoljub Popović,*

*Sverre Erik Jebens, tiesneši,*

un *Michael O'Boyle*, departamenta sekretāra vietnieks,

pēc apspriešanās palātā 2007.gada 14. martā un 2007. gada 28. novembrī, pasludina šo spriedumu, kurš pieņemts pēdējā no minētajiem datumiem:

**TIESVEDĪBA**

1. Lietas pamatā ir iesniegums (Nr. 43546/02), kas iesniegts pret Francijas Republiku un ar kuru šis valsts pilsonē E.B. (turpmāk tekstā – „iesniedzēja”) vērsās Tiesā 2002. gada 2. decembrī saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “Konvencija”) 34. pantu. Lielās palātas priekšsēdētājs piekrita iesniedzējas lūgumam neatklāt viņas vārdu (Tiesas Reglamenta 47. panta 3. punkts).

2. Iesniedzēja apgalvoja, ka izskatot viņas pieteikumu atļaut viņai adoptēt bērnu, katrā pieteikuma izskatīšanas posmā viņa cietusi no diskriminējošas izturēšanās, kas balstīta uz viņas seksuālo orientāciju, un tikušas pārkāptas viņas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

3. Iesniegums tika nodots Tiesas Otrajai nodaļai (Reglamenta 52. panta 1. punkts). 2006. gada 19. septembrī šīs nodaļas palāta sekojošo tiesnešu sastāvā: *Ireneu Cabral Barreto*, priekšsēdētājs, *Jean-Paul Costa*, *Rıza*

*Türmen, Mindia Ugrekheldze, Antonella Mularoni, Elisabet Fura-Sandström, Dragoljub Popović, tiesneši, un Sally Dollé, nodaļas sekretāre nodeva lietu izskatīšanai Lielajai palātai, un pret nodošanu neiebilda neviena no pusēm (Konvencijas 30. pants un Reglamenta 72. pants). Pirms lietas nodošanas palāta bija saņēmusi rakstveida apsvērumus, ko iesniedza Prof. R. Wintemute četru NVO kā iesaistīto trešo pušu vārdā: *Fédération internationale des Ligues des Droits de l'Homme* (FIDH); *European Region of the International Lesbian and Gay Association* (ILGA–Europe); *British Agencies for Adoption and Fostering* (BAAF); un *Association des Parents et futurs parents Gays et Lesbiens* (APGL) – (Reglamenta 44. panta 2. punkts). Šie apsvērumi tika iekļauti lietas materiālos, kuri tika nosūtīti Lielajai palātai.*

4. Lielās palātas sastāvs tika noteikts saskaņā ar Konvencijas 27. panta 2. un 3. punktu un Reglamenta 24. pantu.

5. Iesniedzēja, bet ne valdība, iesniedza rakstveida apsvērumus par lietas būtību.

6. Atklātā tiesas sēde notika Cilvēktiesību ēkā Strasbūrā 2007. gada 14. martā (Reglamenta 59. panta 3. punkts).

Tiesas sēdē piedalījās:

(a) *no valdības puses*

*E. BELLARD*, Ārlietu ministrijas Juridisko lietu direktore, *pārstāve*,  
*Ms. A.-F. TISSIER*, Cilvēktiesību nodaļas vadītāja,  
*Ms. M.-G. MERLOZ*, sekretāre-referente, Cilvēktiesību nodaļa,  
*Ms. L. NELIAZ*, administratīvā asistente, Bērnu un ģimenes lietu birojs,  
Nodarbinātības, sociālās kohēzijas un mājokļa ministrija,  
*Ms. F. TURPIN*, sekretāre-referente, Juridisko un arbitrāžas lietu birojs,  
Tieslietu ministrija, *padomnieki*;

(b) *no iesniedzēja puses.*

*Ms. C. MÉCARY*, Parīzes Advokātu koloģija, *advokāts*,  
*Mr. R. WINTEMUTE*, tieslietu docents, Londonas Universitāte,  
*Mr. H. YTTERBERG*, Tiesībsargs pret diskrimināciju, kas balstīta uz  
seksuālo orientāciju Zviedrijā,  
*Mr. A. WEISS*, *padomnieki*.

Tiesa uzklausa *C. Mécarý* un *E. Belliard* uzrunas.

## FAKTI

### I. LIETAS APSTĀKĻI

7. Iesniedzēja dzimusi 1961. gadā un dzīvo Lonlesonjē (Lons-le-Saunier).

8. Kopš 1985. gada viņa strādā par bērnudārza audzinātāju, un kopš 1990. gada viņai ir stabilas partnerattiecības ar sievieti, R. jaunkundzi, kura ir psiholoģe.

9. 1998. gada 26. februārī iesniedzēja iesniedza pieteikumu Juras (*Jura*) Sociālā dienesta departamentam, lūdzot atļauju adoptēt bērnu. Viņa vēlējās izzināt starpvalstu adopcijas iespējas, it īpaši Āzijā, Dienvidamerikā un Madagaskarā. Viņa minēja savu seksuālo orientāciju un attiecības ar savu partneri, R. jaunkundzi.

10. 1998. gada 11. augusta ziņojumā sociālā darba un izglītības speciālists un medmāsa-pediatre cita starpā atzīmēja šādus apstākļus:

“E.B. un R. neuzskata sevi par pāri, un, kaut arī R. ir svarīgs viņas partneres pieteikums par adopciju, viņa neuzskata to par sev saistošu.

E.B. uzskata, ka viņai būs jāpilda mātes un tēva loma, un viņas partnere neizvirza pretenzijas par jebkādām tiesībām attiecībā uz bērnu, bet vajadzības gadījumā atradīsies blakus.

...

E.B. lūdz atļauju bērnu adoptēt, jo nolēmusi bērnu pati nedzemdēt.

Viņa dotu priekšroku paskaidrot bērnam, ka viņam vai viņai ir bijis tēvs un māte un ka viņa vēlas, lai bērns ir laimīgs, nevis stāstītu bērnam, ka nevēlas dzīvot kopā ar vīrieti.

...

Pēc E.B. domām tēvs ir stabils, pārlicinošs un uzticams ģimenes loceklis. Viņa uzņemas savam nākamajam adoptētajam bērnam nodrošināt šāda tēva klātbūtni, jo bērnam būs saskare ar viņas pašas tēvu un svaini. Taču viņa arī apgalvo, ka bērns varēs izvēlēties sev surogāttēvu savā apkārtējā vidē (drauga radnieku, skolotāju vai vīriešu dzimuma draugu...)

...

### SLĒDZIENS

“Savas personības un profesijas dēļ B. jaunkundze ir laba klausītāja, viņai piemīt liberāli uzskati un asa emocionāla uztvere. Mēs arī augstu vērtējam viņas reālistisko pieeju problēmu risināšanai, kā arī viņas emocionālos dotumus un bērnu audzināšanas prasmes.

Tomēr ņemot vērā viņas pašreizējo dzīvesveidu - viņa ir neprecējusies un izveidojusi kopdzīvi ar sievieti - mēs nevarējām izvērtēt viņas iespēju nodrošināt bērnam ģimenes modeli, kurš balstītos uz vecāku pāri, tā garantējot šim bērnam stabilu un līdzsvarotu attīstību.

Viedoklis par tiesībām adoptēt bērnu ir atturīgs.

11. 1998. gada 28. augustā, savā ziņojumā par pārrunām ar iesniedzēju psiholoģe, kura izskatīja iesniedzējas pieteikumu, ieteica nepiešķirt viņai adopcijas tiesības, noraidījumu formulējot šādi:

“ ...

[B.] jaunkundzei piemīt daudzas pozitīvas personīgās īpašības. Viņa ir aizrautīga un sirsnīga un rada tāda cilvēka iespaidu, kurš tiecas aizsargāt citus.

Viņas priekšstati par bērnu audzināšanu liekas ļoti pozitīvi. Tomēr paliek daži neskaidri jautājumi par virkni faktoru, kuri attiecas uz viņas dzīvesveidu, kontekstu, kādā tiks realizēta bērna aprūpe un viņas vēlmi adoptēt bērnu.

Vai viņa nevēlas izvairīties no dzemdībām kā “varmācības”, un no spēcīgas iedzimtas trauksmes attiecībā uz savu bioloģisko bērnu?

Vai idealizējot bērnu un nepietiekami novērtējot grūtības, kas rodas, nodrošinot bērnam mājas, viņa nelolo nepiepildāmas fantāzijas par to, ka spēš pilnībā labot bērna pagātņi?

Cik pārliecināti varam būt, ka bērns atradīs viņā stabilu un uzticamu tēva lomas pildītāju?

Iespējas identificēties ar tēva lomas pildītāju ir mazliet neskaidras. Neaizmirsīsim, ka bērnu personība veidojas, balstoties uz abu vecāku tēliem. Bērnam ir vajadzīgi pieaugušie, kuri uzņemtos viņa vecāku funkcijas: ja bērnam ir tikai viens no vecākiem, kādu iespaidu tas atstās uz bērna attīstību?

...

Mēs nevēlamies nekādā veidā mazināt [B.] jaunkundzes pašpaļāvību un vēl jo mazāk – dot mājienu, ka viņa varētu kaitēt bērnam; mēs tikai apgalvojam, ka pētījumi par vecāku lomu parāda, ka bērnam nepieciešami abi vecāki.

Turklāt uz jautājumu, vai viņa būtu vēlējusies, lai viņu audzina tikai viens no viņas vecākiem, B. jaunkundze atbildēja noliedzoši.

...

Paliek vairāki neskaidri jautājumi saistībā ar viņas vēlmi iegūt bērnu: vai nebūtu saprātīgāk atlikt šī lūguma izskatīšanu, kamēr dažādi sarežģīti šīs situācijas aspekti nav pamatīgāk izanalizēti?...”

12. 1998. gada 21. septembrī bērnu labklājības dienesta atbildīgā amatpersona ieteica noraidīt lūgumu pēc adopcijas atļaujas, atzīmējot, ka iesniedzēja nav pietiekami pārdomājusi jautājumu par tēva un vīrieša lomas modeli un ir pieņēmusi, ka viņa pati viegli varētu uzņemties tēva un mātes lomas, vienlaikus minot iespējamo lomu, kas atvēlēta viņas tēvam un/vai svainim; tomēr tādēļ, ka viņi dzīvo tālu, viņiem tikties ar bērnu būtu sarežģīti. Amatpersonai arī radīja neskaidrības R. jaunkundzes klātbūtne iesniedzējas dzīvē, un viņš atzīmēja, ka abas sievietes neuzskata sevi par pāri un ka R. jaunkundze nekad nav bijusi iesaistīta adopcijas plānā. Viedokļa pamatojums beidzās šādi:

“Esmu saskāries ar daudzām neskaidrībām svarīgos jautājumos attiecībā uz bērna psiholoģisko attīstību, kurš jau pārdzīvojis pamešanu un pilnīgu kultūras un valodas vides maiņu...”

13. 1998. gada 21. septembrī bērnu labklājības dienesta psihologs, kurš bija adopcijas komisijas loceklis, ieteica noraidīt lūgumu pēc adopcijas atļaujas ar pamatojumu, ka, iesniedzējai adoptējot bērnu, tas saskarsies ar virkni riska faktoru, kas ietekmētu viņa vai viņas personības veidošanos. Cita starpā, psihologs norādīja, ka iesniedzēja dzīvo kopā ar draudzeni, bet neuzskata, ka dzīvo pāri, un tas radījis neskaidru vai pat noklusētu situāciju, kura nav viennozīmīga un slēpj sevī risku, ka bērnam būs saskare tikai ar mātes lomas modeli. Tālāk psihologs izteica šādus komentārus:

“... ”

Šķiet, ka iemesli, kādēļ iesniedzēja vēlas bērnu, izriet no viņas sarežģītās personiskās pieredzes, kurā nav atrisinājusies bērna kā vecāka loma, kas, liekas, [iesniedzējai] bijusi jāpilda (attiecībā pret vienu no māsām, savus vecāku aizsargāšana) un balstījies uz emocionālām grūtībām. Vai tas bijis par cēloni nevērtības un nederīguma sajūtai, ko viņa tiecas pārvarēt, kļūstot par māti?

Vērojama īpaša attieksme pret vīriešiem – vīrieši tiek atgrūsti.

Galu galā, vai gan vīrieša lomas pildītāja noraidījums nenozīmē arī bērna paštēla noliegšanu? (Adoptējamam bērnam ir bioloģiskais tēvs, kura simboliskā pastāvēšana jāsaģlabā, taču vai [iesniedzēja] to spēs?) ...”

14. 1998. gada 28. oktobrī Adopcijas komisijas pārstāvis no Ģimenes padomes saiknei ar bērniem, kuri pašlaik atrodas vai kādreiz bijuši valsts aprūpē ieteica noraidīt adopcijas atļaujas lūgumu, pamatojot to šādi:

„Pats esmu dzīvojis audžu ģimenē, un vadoties no savas personīgās pieredzes, pateicoties iespējai izvērtēt notikušo, es pašlaik spēju novērtēt to nozīmi, kura, nodrošinot bērnam mājas, ir jautkam pārim (vīrietim un sievietei).

„Audžumātes” un „audžutēva” lomas bērna ikdienas audzināšanā savstarpēji papildina viena otru, taču tām ir atšķirīgs raksturs.

Šis līdzsvars bērna uztverē var tikt vairāk vai mazāk satricināts atkarībā no tā, ko viņš vai viņa pārdzīvo, atklājot un pieņemot patiesību par savu izcelšanos un dzīves gājumu.

Tādēļ uzskatu, ka, plānojot adopciju, bērna interesēs ir nepieciešams panākt stingru līdzsvaru starp „audžumātes” un „audžutēva” lomu.”

15. 1998. gada 4. novembrī Komisijas pārstāvis no Ģimenes padomes, kurš pārstāvēja departamenta ģimeņu asociāciju savienību (*UDAF*), atsaucoties uz 1989. gada 20. novembra Konvenciju par bērna tiesībām ieteica noraidīt adopcijas atļaujas lūgumu, pamatojot to ar tēva lomas pildītāja trūkumu un piebilda:

“Izrādās, ka būs neiespējami veidot ģimeni un audzināt bērnu, nesaņemot šai iecerei pilnu atbalstu no partneres [R.]. Psihologu un bērna labklājības dienesta ziņojumi skaidri parāda, ka viņu neinteresē [B.] jaunkundzes plāns...

Tālākajā alternatīvā nav pietiekami labu materiālo apstākļu, lai nodrošinātu bērnam piemērotu mājvietu. Būs nepieciešams pārcelties uz citu mājokli un atrisināt jautājumu par izmaksu sadalīšanu abu partneru starpā, kuru plāni vismaz šajā ziņā atšķiras.

16. 1998. gada novembrī bērna labklājības dienesta vadītājs arī ieteica noraidīt adopcijas atļaujas lūgumu, īpaši atzīmējot, ka:

“[B.] jaunkundze dzīvo kopā ar partneri - sievieti, kura, liekas, nav iesaistījusies viņas plānos. Loma, kuru šī partnere pildītu adoptētā bērna dzīvē, nav skaidri noteikta.

Redzams, ka šajās attiecībās nav vietas vīrieša lomas prototipam, kuram faktiski būtu jāatrodas bērna dzīvē.

Šādos apstākļos pastāv risks, ka šādā mājāsaimniecībā bērns neatradīs tās dažādās ģimenes locekļu lomas, kuras nepieciešamas viņa vai viņas personības attīstībai un labklājībai.”

17. 1998. gada 26. novembra iesniedzējai tika nosūtīta departamenta padomes priekšsēdētāja vēstule ar atteikumu piešķirt adopcijas tiesības. Cita starpā tika minēti šādi iemesli:

“... izskatot jebkuru pieteikumu piešķirt adopcijas tiesības, man jāņem vērā vienīgi bērna intereses un jānodrošina visu attiecīgo garantiju esamība.

Redzams, ka Jūsu iecerē adoptēt trūkst tēva lomas pildītāja vai tā aizstājēja, kurš spētu veicināt adoptētā bērna līdzsvarotu attīstību.

Turklāt vieta, ko bērna dzīvē ieņemtu Jūsu partnere, nav pietiekami skaidra: kaut arī viņa nepretojas Jūsu iecerei, tomēr viņa tajā arī nav iesaistījusies, un tas bērnam radītu grūtības orientēties situācijā.

Tādējādi visi iepriekšminētie faktori liecina, ka adoptētajam bērnam netiks nodrošināta pietiekami strukturēta, viņa attīstībai labvēlīga ģimenes vide.

18. 1999. gada janvārī iesniedzēja vērsās pie departamenta padomes priekšsēdētāja ar lūgumu pārskatīt atteikumu piešķirt viņai adopcijas tiesības.

19. Bērna labklājības dienests lūdza klīnisko psihologu sagatavot psiholoģisko novērtējumu. Savā 1999. gada 7. marta ziņojumā, ko psiholoģe sastādīja pēc pārrunām ar iesniedzēju, viņa secināja, ka „B. jaunkundzei ir daudz ko piedāvāt, lai nodrošinātu bērnam mājas (pacietība – vērtības – radošums – laiks)”, taču uzskatīja, ka adopcija būtu priekšlaicīga, ņemot vērā daudzos problemātiskos aspektus (neskaidra izpratne par atšķirībām

starp nedirektīvu attieksmi un *laissez-faire* (neiejaukšanās) attieksmi un neapzināšanās, kādu iespaidu atstās kādas trešās personas klātbūtne ģimenes vidē).

20. 1999. gada 17. martā Juras departamenta padomes priekšsēdētājs apstiprināja atteikumu piešķirt adopcijas tiesības.

21. 1999. gada 13. maijā iesniedzēja vērsās Bezansonas Administratīvajā tiesā ar prasību atcelt 1998. gada 26. novembra un 1999. gada 17. marta administratīvos lēmumus. Viņa arī apstrīdēja veidu, kādā bija noritējis viņas adopcijas tiesību piešķiršanas pieteikuma caurskatīšanas process. Viņa arī norādīja, ka daudzi šajā procesā iesaistītie cilvēki nebija ar viņu tikušies, tajā skaitā psihologs no adopcijas komisijas.

22. Administratīvā tiesa ar 2000. gada 24. februāra spriedumu atcēla 1998. gada 26. novembra un 1999. gada 17. marta lēmumus, nospriežot sekojošo:

„... Juras departamenta padomes priekšsēdētājs pamatoja savu lēmumu gan uz to, ka „trūkst tēva lomas pildītāja jeb referenta, kurš spētu veicināt adoptētā bērna līdzsvarotu attīstību”, gan uz „vietu, kuru [viņas] partnere ieņemtu adoptētā bērna dzīvē”.

Citētie iemesli paši par sevi nevar attaisnot atteikumu piešķirt adopcijas tiesības. No lietā esošajiem dokumentiem redzams, ka B. jaunkundze, kurai neapstrīdami piemīt pozitīvas personības īpašības un prasme audzināt bērnus, un kura pēc profesijas ir bērnudārza audzinātāja un labi integrējusies savā sociālajā vidē, piedāvā pietiekamas garantijas – no ģimenes, bērnu audzināšanas un psiholoģiskā viedokļa - ka viņa nodrošinās adoptētajam bērnam piemērotu ģimeni. ...

Pastāvot šādiem lietas apstākļiem, B. jaunkundzei ir pamats pieprasīt, lai lēmums, kurš liedz viņai adopcijas tiesības, tiktu atcelts.”

23. Juras departaments iesniedza apelācijas sūdzību. Nansī (*Nancy*) Administratīvā apelācijas tiesa ar 2000. gada 21. decembra spriedumu atcēla zemākās instances tiesas spriedumu. Tā konstatēja, pirmkārt, ka „B. apgalvo[ja], ka personības tests viņai nav ticis nosūtīts, bet neapgalvo[ja], ka pieprasījusi šo dokumentu un ka viņas lūgums ticis noraidīts” un ka Ģimenes un sociālās labklājības likuma 63. panta 4. daļas nosacījumi neliedz sagatavot ziņojumu, pamatojoties uz citu dokumentu galveno punktu kopsavilkuma. Tādēļ fakts, ka psihologs sagatavojis ziņojumu, vienīgi pamatojoties uz informāciju, ko ieguvuši citi speciālisti, kuri nodarbojās ar šo lietu, un neuzklausot iesniedzējas argumentus, nepadara par spēkā neesošu procesu, kādā caurskatīts B. jaunkundzes pieteikums adopcijas atļaujas piešķiršanai...”.

24. Tiesa tālāk konstatēja, ka



„... to 1998. gada 26. novembra un 1999. gada 17. marta lēmumu pamatā, kuri tika pieņemti sakarā ar iesniegumu lūgt pārskatīt Juras departamenta padomes priekšsēdētāja lēmumu, kurš noraidīja E.B. pieteikumu adopcijas atļaujas piešķiršanai, ir „pazīšanas zīmju” trūkums, jo trūkst tēva lomas prototipa jeb referenta un divpusējs katra mājsaimniecības locekļa ieguldījums attiecībā pret adoptējamo. No lietas dokumentiem, un it īpaši no pierādījumiem, kas savākti E.B. pieteikuma caurskatīšanas laikā, redzams, ka, ņemot vērā viņas dzīvesveidu, un neraugoties uz viņas neapstrīdamajām pozitīvajām personības īpašībām un spējām bērnu audzināšanā, viņa nepiedāvāja bērna adopcijai nepieciešamās garantijas no ģimenes, bērnu audzināšanas un psiholoģiskās perspektīvas...;

...pretēji E.B. argumentiem, departamenta padomes priekšsēdētājs neatteica viņai adopcijas atļauju, principiāli vadoties no viņas dzīvesveida izvēles. Tātad, un jebkurā gadījumā, iesniedzējas apgalvojumiem, ka pārkāptas... Konvencijas 8. un 14. panta prasības, nav pamatojuma...”.

## 25. Iesniedzēja iesniedza kasācijas sūdzību. 2002. gada 5. jūnijā *Conseil d'Etat* noraidīja viņas sūdzību, spriedumā to pamatojot šādi:

„...Attiecībā uz pamatojumu, atsakot E.B. adopcijas atļauju:

...

Pirmkārt, fakts, ka lūgumu atļaut adoptēt bērnu iesniedz atsevišķs indivīds, kā to paredz Civillikuma 343.panta 1.daļa, neliedz administratīvajām iestādēm, domājot par audzināšanas un psiholoģiskajiem faktoriem, kuri veicina bērna personības attīstību, pārliecināties, vai, ja pieteikumu iesniegusi sieviete, potenciālā adoptētāja var savā ģimenes un draugu lokā piedāvāt tēva lomas prototipa atveidotāju...; un arī gadījumos, ja atsevišķs indivīds, kurš vēlas adoptēt bērnu, izveidojis stabilu kopdzīvi ar citu personu, no kuras neizbēgami tiks prasīts sniegt savu ieguldījumu, nodrošinot bērnam piemērotas mājas, iepriekš minēto nosacījumu piemērošanas nolūkos, šis fakts neliedz varas iestādēm noteikt – pat, ja šīs partnerattiecības nav juridiski saistošas – vai trešās personas uzvedība vai personība, vērtējot pēc objektīviem apsvērumiem, ir atbilstoša, lai nodrošinātu bērnam piemērotas mājas.

Tādējādi Administratīvā apelācijas tiesa tiesību normu piemērošanā nekļūdījās, uzskatīdama, ka abi iemesli, kuru dēļ noraidīja E.B. kā atsevišķa indivīda pieteikumu adopcijas atļaujas piešķiršanai, proti, „pazīšanas zīmju” trūkums, jo ģimenē nav tēva lomas prototipa jeb referenta” un „trūkst katra mājsaimniecības locekļa ieguldījums pret adoptējamo bērnu”, varēja kalpot par pamatojumu pieteikuma noraidīšanai, kā to paredz iepriekš minētais 1998. gada 1. septembra rīkojums.

Otrkārt, attiecībā uz E.B. apgalvojumu, ka, atsaukdams uz viņas „dzīvesveidu”, lai pamatotu savu atteikumu piešķirt viņai adopcijas tiesības, Administratīvā apelācijas tiesa netieši atsaukusies uz viņas seksuālo orientāciju, zemākās instances tiesai iesniegtajos dokumentos redzams, ka viņas pieteikuma caurskatīšanas laikā E.B. bijušas stabilas homoseksuālas partnerattiecības. Tā kā šīs attiecības bija jāņem vērā adoptējamā bērna vajadzību un interešu labā, tiesa nepamatoja savu lēmumu uz principiālu nostāju attiecībā uz iesniedzējas seksuālo orientāciju un arī nepārkāpa Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. un 14. panta apvienotās prasības; tā nepārkāpa arī Krimināllikuma

L. 255. panta 2. daļas prasības, kas aizliedz diskrimināciju atkarībā no seksuālās orientācijas;

Treškārt, uzskatot, ka E.B., „ņemot vērā viņas dzīvesveidu, un neraugoties uz viņas neapstrīdamajām pozitīvajām personības īpašībām un spējām bērnu audzināšanā, [...] nepiedāvāja bērna adopcijai nepieciešamās garantijas no ģimenes, bērnu audzināšanas un psiholoģiskās perspektīvas”, Administratīvā apelācijas tiesa, kas neignorēja lietas dokumentos esošos iesniedzējai labvēlīgos apstākļus, nav sagrozījusi lietas dokumentu saturu;

No iepriekš teiktā izriet, ka E.B. nav pamata lūgt atcelt iepriekš minēto spriedumu, kurš uzrāda atbilstošus argumentus...”.

## II. ATBILSTOŠĀS TIESĪBU NORMAS UN PRAKSE

### A. Valsts tiesību normas

#### 1. *Civillikums*

26. Attiecīgie panti, kuri bija spēkā tajā laikā, nosaka sekojošo:

#### **343. pants**

„Adopcijas pieteikumu var iesniegt precēts pāris, kuru laulība nav šķirta un kuri atrodas laulībā ilgāk nekā divus gadus vai abi ir vecāki par divdesmit astoņiem gadiem.”

#### **343-1. pants**

„Adopcijas pieteikumu var iesniegt jebkura persona, vecāka par divdesmit astoņiem gadiem. ...”

#### 2. *Ģimenes un sociālās labklājības likums*

27. Attiecīgie panti, kuri bija spēkā tajā laikā, nosaka, ka:

#### **63. pants**

„Bērnus, kuri atrodas valsts aprūpē, var adoptēt vai nu personas, kuru aizbildnībā bērnus nodevuši bērnu labklājības dienesti, ja starp šīm personām un bērnu izveidojušās emocionālās attiecības to pieļauj, vai personas, kuras saņēmušas adopcijas atļauju...”

Atļauju uz pieciem gadiem piešķir attiecīgā departamenta padomes priekšsēdētājs, saņemot [adopcijas] komisijas atzinumu, deviņu mēnešu laikā no pieteikuma iesniegšanas datuma...”

#### **100-3. pants**

„Personas, kuras vēlas pieņemt audzināšanā bērnu no ārvalstīm nolūkā viņu adoptēt, iesniedz adopcijas pieteikumu saskaņā ar šī likuma 63. pantu.”

3. 1998. gada 1. septembra rīkojums Nr. 98-771, kas nosaka kārtību, kādā izskatāmi pieteikumi valsts aprūpē esošu bērnu adopcijai

28. Attiecīgie panti, kuri bija spēkā tajā laikā, nosaka, ka:

**1. pants**

„Jebkurai personai, kura vēlas iegūt Ģimenes un sociālās labklājības likuma 63. pantā un 100. panta 3. daļā paredzēto atļauju, jāiesniedz attiecīgs pieteikums tā departamenta padomes priekšsēdētājam, kurā šī persona dzīvo. ...”

**4. pants**

„Pirms atļaujas izsniegšanas attiecīgā departamenta padomes priekšsēdētājam jāpārlicinās, ka ģimenes apstākļi, kādus pretendents piedāvā bērnam nodrošināt, atbilst adoptējamā bērna interesēm no ģimenes, bērnu audzināšanas un psiholoģijas viedokļa.

Šajā nolūkā viņš ierosina noskaidrot pretendenta ģimenes dzīves apstākļus...”

**5. pants**

„Lēmumu pieņem attiecīgā departamenta padomes priekšsēdētājs pēc konsultēšanās ar adopcijas komisiju...”

## **B. Starptautiskās konvencijas**

### *1. Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju projekts*

29. Šīs konvencijas projekts pašlaik tiek izskatīts Eiropas Padomes Ministru komitejā, un tā attiecīgie panti, cita starpā, paredz sekojošo:

**7. pants – Adopcijas noteikumi**

„1. Likums atļauj bērnu adopciju:

a. divām atšķirīga dzimuma personām

i. kuras savā starpā atrodas laulībā, vai

ii. kur pastāv šāda institūcija - kuras savā starpā stājušās reģistrētā partnerībā;

b. vienai personai.

2. Dalībvalstis var paplašināt šīs Konvencijas darbības jomu, attiecinot to uz viendzimuma pāriem, kuri savā starpā atrodas laulībā vai kuru starpā pastāv reģistrētas partnerattiecības. Valstis var arī paplašināt Konvencijas darbības jomu uz atšķirīga dzimuma pāriem un viendzimuma pāriem, kuri dzīvo kopā stabilā kopdzīvē.

## 2. Starptautiskā konvencija par bērna tiesībām

30. Konvencija par bērna tiesībām, kuru 1989. gada 20. novembrī pieņēmusi ANO Ģenerālā Asambleja un kura stājusies spēkā 1990. gada 2. septembrī, paredz sekojošo:

### 3. pants

„1. Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātās iestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas institūcijas, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses.

2. Dalībvalstis apņemas nodrošināt bērnam tādu aizsardzību un gādību, kāda nepieciešama viņa labklājībai, ņemot vērā viņa vecāku, aizbildņu vai citu, saskaņā ar likumu, par bērnu atbildīgo personu tiesības un pienākumus, un šajā nolūkā piemēro visus attiecīgos likumdošanas un administratīvos līdzekļus.

3. Dalībvalstis gādā par to, lai iestādes, dienesti un orgāni, kas ir atbildīgi par bērnu aprūpi vai viņu aizsardzību, atbilstu kompetentu orgānu noteiktajām normām, tai skaitā drošības un veselības aizsardzības ziņā un to personāla kvantitātes un piemērotības aspektā, kā arī kompetentas uzraudzības sfērā.”

### 4. pants

”Dalībvalstīm jāveic visi nepieciešamie likumdošanas, administratīvie un citi pasākumi šajā konvencijā atzīto tiesību realizēšanai. Attiecībā uz ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām dalībvalstis šādus pasākumus veic maksimālajos to rīcībā esošo resursu ietvaros un, ja nepieciešams, starptautiskās sadarbības ietvaros.”

### 5. pants

”Dalībvalstīm jārespektē vecāku un, attiecīgajos gadījumos, paplašinātās ģimenes vai kopienas locekļu, kā to paredz vietējās paražas, aizbildņu vai citu, saskaņā ar likumu, par bērnu atbildīgo personu atbildību, tiesības un pienākumus pienācīgi virzīt un vadīt bērnu šajā konvencijā atzīto viņa tiesību realizēšanā un darīt to atbilstoši bērna topošajām spējām.”

### 20. pants

”1. Bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vides vai kuru, lai vislabāk ievērotu viņa paša intereses, nedrīkst atstāt šajā vidē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību.

2. Dalībvalstīm saskaņā ar saviem nacionālajiem likumiem jānodrošina minētajam bērnam citu aprūpi.

3. Šāda aprūpe var ietvert, cita starpā, nodošanu audzināšanā, "kafalu" saskaņā ar islama tiesībām, adopciju vai, ja nepieciešams, ievietošanu attiecīgās bērnu kopšanas iestādēs. Izskatot aprūpes variantus, pienācīgi jāievēro bērna audzināšanas pēctecības vēlamā saglabāšana un viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība un dzimtā valoda.”

### **21. pants**

”Dalībvalstis, kas atzinušas un/vai atļāvušas adopcijas sistēmas funkcionēšanu, nodrošina, lai pirmām kārtām tiktu vislabāk ievērotas bērna intereses, un tās:

a) nodrošina, lai bērna adopciju atļauj tikai kompetentas varas iestādes, kuras saskaņā ar piemērojamo likumu un procedūrām, kā arī pamatojoties uz visu ar lietu saistīto un ticamo informāciju, noteic, ka adopcija pieļaujama atbilstoši bērna statusam attiecībā uz vecākiem, radniekiem un likumīgajiem aizbildņiem un ka ieinteresētās personas, ja vajadzīgs, devušas savu apzinātu piekrišanu adopcijai uz tādas konsultācijas pamata, kāda var būt nepieciešama;

b) atzīst, ka adopcija citā valstī var tikt uzskatīta par alternatīvu bērna aprūpes paņēmieni, ja bērnu nevar nodot audzināšanā vai uzņemt ģimenē, kas varētu nodrošināt viņa audzināšanu vai adopciju, un ja nodrošināt jebkādu piemērotu aprūpi bērna izcelsmes valstī nav iespējams;

c) nodrošina, lai bērna adopcijas gadījumā citā valstī tiktu piemērotas tādas pašas garantijas un normas, kādas piemēro adopcijai savā valstī;

d) veic visus nepieciešamos pasākumus nolūkā nodrošināt, lai adopcijas gadījumā citā valstī bērna iekārtošana nedotu iespēju ar to saistītajām personām gūt nepamatotus finansiālus labumus;

e) ja nepieciešams, veicina šī panta mērķu sasniegšanu, noslēdzot divpusējas vai daudzpusējas vienošanās vai līgumus, un cenšas uz šī pamata nodrošināt, lai bērna iekārtošanu citā valstī īstenotu kompetenti varas orgāni vai iestādes.”

### **3. Hāgas 1993. gada 29. maija Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos**

31. Attiecīgie Hāgas 1993. gada 29. maija Konvencijas nosacījumi paredz sekojošo:

#### **5. pants**

„Adopciju saskaņā ar šo konvenciju veic tikai tad, ja saņēmējvalsts kompetentās iestādes:

a) ir atzinušas, ka iespējamie adoptētāji ir tiesīgi veikt adopciju un ir tam piemēroti;

b) ir nodrošinājušas, ka ar iespējamajiem adoptētājiem ir veiktas vajadzīgās konsultācijas;

c) ir atzinušas, ka bērnam ir vai būs atļauts ierasties un pastāvīgi uzturēties attiecīgajā valstī.”

#### **15. pants**

„ (1) Ja saņēmējvalsts centrālā iestāde ir pārliecinājusies, ka pretendenti ir tiesīgi veikt adopciju un ir tam piemēroti, tā sagatavo ziņojumu, kurā ir ietvertas ziņas par viņu identitāti, tiesīgumu un piemērotību adopcijas veikšanai, personas datiem, ģimenes un medicīnisko vēsturi, sociālo vidi, adopcijas iemesliem, spēju uzņemties starpvalstu adopciju, kā arī to bērnu raksturojums, par kuriem viņi varētu rūpēties.

(2) Tā nosūta ziņojumu izcelsmes valsts centrālajai iestādei.”

## JURIDISKAIS ASPEKTS

32. Iesniedzēja apgalvoja, ka viņa ir cietusi no diskriminācijas, kas balstīta uz viņas seksuālo orientāciju, un kas pārkāpj viņas tiesības uz privāto dzīvi. Viņa atsaucās uz Konvencijas 14. pantu, saistībā ar 8. pantu, kuri nosaka:

### 8. pants

„1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību.

2. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

### 14. pants

„Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālas izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkura cita stāvokļa.”

## I. PIENĒMAMĪBA

### A. Pušu argumenti

#### 1. Iesniedzēja

33. Iesniedzēja apgalvoja, ka homoseksuālu personu veikta adopcija iedalāma trīs atšķirīgās kategorijās: pirmkārt, dalībvalstī, kur adopcija atļauta vienai personai (pat, ja tikai izņēmuma gadījumos), uz adopcijas tiesībām var pretendēt vienuļa persona, un tad neviens šīs personas partneris šādas adopcijas rezultātā nevarētu iegūt nekādu vecāku aizgādības tiesības (individuālā adopcija); otrkārt, viens partneris no viendzimuma pāra var pretendēt uz otra partnera bērna adopciju, lai vecāku aizgādība attiecībā uz bērnu būtu abiem partneriem (adopcija, nodrošinot otru no vecākiem); un visbeidzot, abi viendzimuma pāra partneri kopīgi var pretendēt uz tāda bērna adopciju, kuram nav nekādu iepriekšējo saikņu ar nevienu no partneriem, lai rezultātā abi partneri reizē iegūtu vecāku aizgādību attiecībā uz bērnu (kopīgā adopcija).

34. Viņa uzsvēra, cik svarīgi iegūt atļauju, kas faktiski ir priekšnosacījums bērna adopcijai Francijā vai ārvalstīs.

35. Iesniedzēja neprasīja adopcijas tiesības, kuras – neatkarīgi no adopcijas pretendenta seksuālās orientācijas – nepastāv. Tomēr viņa apgalvoja, ka Konvencijas 14. pants, skatīts apvienojumā ar 8. pantu, ir piemērojams konkrētajā lietā. Pirmkārt, iespēja vai izdevība iesniegt pieteikumu adopcijas atļaujai ir 8. panta darbības jomā attiecībā uz „privāto dzīvi”, jo tā saistās ar jaunu attiecību izveidošanu ar citu indivīdu, un attiecībā uz „ģimenes dzīvi”, jo tas bija mēģinājums izveidot ģimenes dzīvi ar adoptētu bērnu. Otrkārt, personas seksuālā orientācija, kas ir viņu privātās dzīves aspekts, attiecīgi ir 8. panta darbības jomā.

### 1. Valdība

36. Valdība apgalvoja, ka iesniegums nav pieņemams izskatīšanai, jo uz sūdzību nav attiecināms Konvencijas 8. pants, un līdz ar to arī 14. pants. Katrā ziņā atšķirībā no *Fretté* lietas (*Fretté pret Franciju*, iesniegums Nr. 36515/97, § 32, ECHR 2002-1) atteikums piešķirt iesniedzējai adopcijas atļauju netika pamatots ar iesniedzējas seksuālo orientāciju un tādēļ nevarēja būt tieša vai netieša diskriminācija, kas balstīta uz viņas homoseksualitāti.

37. Iemesli adopcijas tiesību atteikumam izrietēja vienīgi no bērna interesēm un balstījās uz diviem pamatojumiem: tēva lomas prototipa/referenta trūkums un iesniedzējas partneres neskaidrā attieksme pret saistībām pret adoptējamo bērnu.

38. Attiecībā uz pamatojumu, kurš saistās ar tēva lomas prototipa/referenta trūkumu, valdība norādīja, ka pēc daudzu speciālistu viedokļa atšķirīgu dzimumu lomu prototipi ir svarīgs faktors bērna identitātes veidošanā un ka pilnīgi saprotams, ka departamenta sociālie dienesti ņēmuši vērā tādu atskaites punktu trūkumu, kuri ļautu bērnam veidot savu identitāti, balstoties uz tēva lomas pildītāju. Valdība citēja nacionālo tiesu lēmumus, pamatojot savus argumentus ar to, ka jebkura heteroseksuāla pretendenta pieteikums tiktu noraidīts ar tādu pašu pamatojumu, ja viņa vai viņas ģimenes un tuvāko draugu lokā trūktu pretējā dzimuma ģimenes locekļa.

39. Attiecībā uz otro pamatojumu, valdība jau sākumā apgalvoja, ka iesniedzējas partneres ieinteresētības trūkums ir noskaidrots fakts. Valdība atzīmēja, ka iesniedzēja turpina noliegt šī fakta nozīmību, turpretim ir tiesiski, ja iecerēts pieņemt audzināšanā bērnu, ņemt vērā iespējamā

adoptētāja ģimenes locekļu un tuvāko draugu uzvedību. Neraugoties uz to, ka bērna ierašanās ģimenē neradīs partneri nekādas tiesiskas sekas, šī ierašanās mainīs pāra attiecību un ģimenes saikņu līdzsvaru, un adoptējamā bērna līdzšinējā dzīves gājuma dēļ ir sevišķi svarīgi izvērtēt pāra attieksmes saliedētību, realizējot jebkuru adopcijas ieceri. Tātad R. noteikti būs ne vien iesaistīta bērna ikdienas dzīvē, bet viņas iesaistīšanās trūkums varētu arī radīt bērnam nedrošību, jo bērnam nāksies konkurēt ar iesniedzējas partneri par iesniedzējas laiku un pieķeršanos. Pēc valdības iesniegtajiem argumentiem, kā izriet no nacionālo tiesu lēmumiem, nevar apgalvot, ka šis pamatojums saistīts ar iesniedzējas seksuālo orientāciju.

40. Valdība uzskata, ka šīs lietas apstākļi tādēļ ļoti atšķiras no *Fretté* lietas apstākļiem (citēti iepriekš), un jāuzsver, ka Francijas valsts pārvaldes un tiesu iestādes pievērsušas vislielāko uzmanību bērna īpašajām interesēm. Šīs īpašās intereses ir pamatā daudziem Francijai saistošiem starptautiskiem tiesību instrumentiem. Nepastāv tiesības uz bērnu vai tiesības uz atļauju adoptēt bērnu. Adopcija ir pasākums, ko veic bērna aizsardzībai un kas izstrādāts, lai nodrošinātu viņam vai viņai ģimeni. Atļaujas saņemšanas procedūras vienīgais nolūks ir no daudzu kandidātu vidus izvēlēties personu, kura bērnam varētu nodrošināt visos aspektos vispiemērotāko ģimeni. Tādēļ vēlme iegūt bērnu nedrīkst ņemt vērā pār šī bērna interesēm.

## **B. Tiesas vērtējums**

41. Tiesa, atzīmējot, ka iesniedzēja pamatojusi savu iesniegumu ar Konvencijas 14. pantu, saistībā ar 8. pantu, sākumā atgādina, ka 8. panta noteikumi negarantē ne tiesības dibināt ģimeni, ne tiesības adoptēt (skat. iepriekš minēto lietu *Fretté*, 32. punktu). Neviena no pusēm to neapstrīd. Tiesības uz „ģimenes dzīvi” negarantē pašu iespēju nodibināt ģimeni; lai izmantotu šīs tiesības, kā priekšnoteikums tiek pieņemta ģimenes esamība (skat. 1979. gada 13. jūnija spriedumu lietā *Marckx pret Beļģiju*, A sērija Nr. 31, 31. punkts), vai vismaz potenciālas attiecības, piemēram, starp ārļaulībā dzimušu bērnu un viņa vai viņas bioloģisko tēvu (skat. lietu *Nylund pret Somiju* (lēmums), iesniegums Nr. 27110/95, *CEDH* 1999-VI), vai attiecības, kas izriet no reģistrētas laulības, pat, ja ģimenes dzīve vēl nav pilnībā izveidojusies (skat. 1985. gada 28. maija spriedumu lietā *Abdulaziz, Cabales un Balkandali pret Apvienoto Karalisti*, A sērija Nr. 94, 62. punkts), vai attiecības, kuras izriet no likumiskas un nodibinātas adopcijas (skat. lietu *Pini un citi pret Rumāniju*, iesniegumi nr. 78028/01 un 78030/01, 148. punkts, *CEDH* 2004-V).



42. Tiesības adoptēt arī nenodrošina neviens valsts tiesību akts vai kādi citi starptautiski instrumenti, tādi kā Konvencija par bērna tiesībām, ko 1989. gada 20. novembrī pieņēmusi ANO Ģenerālā Asambleja, vai Hāgas 1993. gada 29. maija Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos (skat. iepriekš 30.-31. punktu).

43. Tiesa tomēr iepriekš spriedusi, ka „privātā dzīve” Konvencijas 8. panta izpratnē ir plašs jēdziens, kurš ietver, cita starpā, tiesības nodibināt un veidot attiecības ar citiem cilvēkiem (skat. 1992. gada 16. decembra spriedumu lietā *Niemietz pret Vāciju*, A sērija Nr. 251-B, 33. lpp. 29. punkts), tiesības uz „personības attīstību” (skat. *Bensaid pret Apvienoto Karalisti*, iesniegums Nr. 44599/98, 47. punkts, *CEDH* 2001-I) vai pašnoteikšanās tiesības kā tādas (skat. *Pretty pret Apvienoto Karalisti*, iesniegums Nr. 2346/02, 61. punkts, *CEDH* 2002-III). Tas ietver tādas elementus kā personvārds (skat. 1994. gada 22. februāra spriedumu lietā *Burghartz pret Šveici*, A sērija Nr. 280-B, 28. lpp., 24. punkts), dzimuma identifikāciju, seksuālo orientāciju un dzimumdzīvi, kas attiecas uz 8. panta aizsargāto personīgās dzīves jomu (skat., piemēram, 1981. gada 22. oktobra spriedumu lietā *Dudgeon pret Apvienoto Karalisti*, A sērija Nr. 45, 18.-19. lpp., 41. daļa un 1997. gada 19. februāra spriedumu lietā *Laskey, Jaggard un Brown pret Apvienoto Karalisti*, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I, 131. lpp., 36. punkts), un tiesības respektēt lēmumu gan vēlēties, gan nevēlēties bērnu (skat. lietu *Evans pret Apvienoto Karalisti*, [Lielā palāta], iesniegums Nr. 6339/05, 71. punkts, *CEDH* 2007-...).

44. Jāatzīst, ka šajā lietā tiesvedība neattiecas uz bērna adopciju kā tādu, bet uz pieteikumu adopcijas atļaujas saņemšanai, lai pēc tam adoptētu bērnu. Tādēļ lieta izvirza jautājumu par adopcijas atļaujas saņemšanas kārtību nevis par pašu adopciju. Tomēr puses nenoliedz, ka praksē atļauja ir priekšnosacījums bērna adopcijai.

45. Jāatzīmē, ka iesniedzēja sūdzējās par diskrimināciju, pamatojoties uz viņas seksuālo orientāciju, kā rezultātā tika pārkāpti Konvencijas 14. pants, saistībā ar 8. pantu.

46. Tādēļ Tiesai nav jāspriež, vai tiesības uz adopciju, ņemot vērā, cita starpā, likumdošanas pilnveidošanas procesus Eiropā un faktu, ka Konvencija ir dzīvs instruments, kas interpretējams atbilstoši mūsdienu apstākļiem (skat., it īpaši 1986. gada 18. decembra spriedumu lietā *Johnston un citi pret Īriju*, A sērija Nr. 112, 24.-25. lpp., 53. punkts), garantē Konvencijas 8. pants, skatot to atsevišķi.

47. Attiecībā uz 14. pantu, uz kuru Tiesa balstījās šajā lietā, Tiesa atgādina, ka tas tikai papildina citos Konvencijas vai tās papildprotokolu

pantos garantētās tiesības. Tas nevar pastāvēt neatkarīgi, jo ir piemērojams vienīgi saistībā ar „tiesību un brīvību īstenošanu”, ko garantē šie panti (skat., starp daudziem citiem autoritatīviem avotiem, lietu *Sahin pret Vāciju*, [Lielā palāta] iesniegums Nr. 30943/96, 85. punkts, *CEDH* 2003-VIII). Lai piemērotu 14. pantu nav obligāti nepieciešams, lai būtu pārkāptas kādas no Konvencijā garantētajām tiesībām. Ir nepieciešams, taču ir arī pietiekami, ka uz lietas faktiem ir attiecināmi viens vai vairāki Konvencijas panti (skat. iepriekš citēto lietu *Abdulaziz, Cabales un Balkandali*, 71. punkts; 1994. gada 18. jūlija spriedumu lietā *Karlheinz Schmidt pret Vāciju*, A sērija, Nr. 291-B, 22. punkts; un 1998. gada 27. marta spriedumu lietā *Petrovic pret Austriju*, *Reports* 1998-II, 22. punkts).

48. Tādējādi Konvencijas 14. pantā nostiprinātais diskriminācijas aizliegums ir plašāks, nekā tiesību un brīvību īstenošana, kuru Konvencija un tās papildprotokoli uzliek par pienākumu katrai dalībvalstij nodrošināt. Tas piemērojams arī tām papildus tiesībām, kuras ietilpst jebkura Konvencijas panta vispārējās darbības jomā un kuru īstenošanu dalībvalsts brīvprātīgi apņēmusies nodrošināt. Šis princips ir dziļi iesakņojies Tiesas judikatūrā (skat. 1968. gada 23. jūlija spriedumu lietā „*attiecībā uz noteiktiem aspektiem likumos, kuri Beļģijā regulē valodas lietošanu izglītībā*” pret *Beļģiju*, A sērija Nr. 6,9. punkts; iepriekš citēto lietu *Abdulaziz, Cabales un Balkandali*, 78. punkts; un *Stec un citi pret Apvienoto Karalisti* (lēmums) [Lielā palāta], iesniegumi Nr. 65731/01 un 65900/01, 40. punkts, *CEDH* 2005-X).

49. Šī lieta neattiecas uz adopciju, ko veic pāris, vai bioloģiskā vecāka viendzimuma partneris, bet vienīgi uz adopciju, ko veic atsevišķs indivīds. Kamēr Konvencijas 8. panta nosacījumi neregulē šo jautājumu, Tiesa atzīmē, ka Francijas tiesību aktos skaidri paredzētas tiesības vientuļai personai iesniegt pieteikumu adopcijas atļaujai, un noteikta pieteikšanās kārtība. Tādējādi Tiesa uzskata, ka šīs lietas fakti neapšaubāmi ietilpst Konvencijas 8. panta darbības jomā. Tātad dalībvalsts, kura pārsniegusi savus pienākumus saistībā ar 8. pantu, paredzot šādas tiesības - izmantojot iespēju, ko paver Konvencijas 53. pants - nevar, šīs tiesības īstenojot, veikt diskriminējošus pasākumus 14. panta izpratnē (skat., *mutatis mutandis*, iepriekš minēto lietu „*attiecībā uz noteiktiem aspektiem likumos, kuri Beļģijā regulē valodas lietošanu izglītībā*”).

50. Šajā lietā iesniedzēja apgalvoja, ka īstenojot savas, valsts tiesību aktos paredzētās tiesības, viņa tikusi diskriminēta uz savas seksuālās orientācijas pamata. Pēdējais jēdziens ietilpst Konvencijas 14. panta nosacījumos (skat. *Salgueiro da Silva Mouta pret Portugāli*, iesniegums Nr. 33290/96, 28. punkts, *CEDH* 1999-IX). Tiesa arī norāda, ka lietā *Fretté pret Franciju* (minēta iepriekš), uz kuru puses nepārprotami atsaucās,

iesniedzējs sūdzējās, ka viņa adopcijas pieteikums noraidīts, netieši pamatojoties vienīgi uz viņa seksuālo orientāciju. Tiesas Palāta secināja, ka piemērojams Konvencijas 14. pants, skatot to kopā ar 8. pantu (33.rindkopa).

51. Tādējādi šajā lietā piemērojams Konvencijas 14. pants, skatot to kopā ar 8. pantu.

52. Šādos apstākļos Tiesa noraida sākotnējos valdības celtos iebildumus. Tiesa arī uzskata, ka, ņemot vērā pušu iesniegtos argumentus, šī sūdzība izvirza sarežģītas, ar faktiem un likuma piemērošanu saistītas problēmas, kuras nevar atrisināt šajā iesnieguma izskatīšanas stadijā, bet kuras prasa izskatīšanu pēc būtības. Tādēļ šo sūdzību nevar atzīt par acīmredzami nepamatotu Konvencijas 35. panta 3. daļas izpratnē. Nav konstatēti citi iemesli, lai atzītu sūdzību par nepieņemamu izskatīšanai. Tādēļ tā jāatzīst par pieņemamu.

## II. SŪDZĪBA PAR IESPĒJAMO KONVENCIJAS 14. PANTA PĀRKĀPUMU, SKATOT TO KOPĀ AR 8. PANTU

### A. Pušu argumenti

#### 1. Iesniedzēja

53. Iesniedzēja apgalvoja, ka atteikums piešķirt viņai adopcijas atļauju ticis pamatots ar viņas „dzīvesveidu”, citiem vārdiem sakot, viņas homoseksualitāti. Pēc viņas domām, tas izrietēja no viņas pieteikuma caurskatīšanas un no adopcijas komisijas viedokļa. Viņa arī uzskatīja, ka Valsts padomes (*Conseil d'Etat*) spriedums daļēji formulēts tāpat kā tie, kurus Valsts padome sniegusi iepriekš minētajā *Fretté* lietā, kas pierāda, ka Valsts padomes pieeja ir bijusi diskriminējoša.

54. Attiecībā uz pamatojumu par tēva lomas prototipa trūkumu, viņa apgalvoja, ka, lai gan vairums Francijas psihoanalīzes speciālistu uzskata, ka bērnam vajadzīgs gan mātes, gan tēva lomas prototips, šim uzskatam nav empīrisku pierādījumu un to apstrīdējuši daudzi citi psihoterapeiti. Turklāt šajā gadījumā valdība nebija pierādījusi, ka praksē adopcijas atļauja netiek izsniegta vientuļām heteroseksuālās orientācijas sievietēm, kurām nav partnera – vīrieša.

55. Attiecībā uz argumentu par viņas partneres vietu adopcijas plānā un attieksmi pret to, viņa pagalvoja, ka šis iemesls ir prettiesisks. Civillikuma

343. pants un 343. panta 1. daļa noteica, ka bērnu var adoptēt precēti pāri un atsevišķi indivīdi: likums neparedzēja, ka adopciju var veikt partneri, un tādēļ partneri nav uzskatāmi par adoptētājiem un bērna adopcija neietekmē viņu tiesisko statusu. Ņemot vērā savas tiesības paļauties uz paredzamām tiesību normām, iesniedzēja apgalvoja, ka viņas atraidījuma iemeslam nav bijis likumiska pamatojuma.

56. Turpinājumā iesniedzēja uzsvēra, ka viņa un viņas partnere tikušas ar sociālo darbinieku un ka pēc tam dažādas amatpersonas, kuras bijušas iesaistītas viņas pieteikuma caurskatīšanā, nekad nav izteikušas vēlēšanos tikt ar viņas partneri. Vajadzējis vai nu veikt pasākumus, lai intervētu viņas partneri, vai arī šis pamatojums faktiski kalpojis par ieganstu noraidīt viņas pieteikumu vienīgi uz viņas seksuālās orientācijas pamata.

57. Iesniedzēja apgalvoja, ka atšķirīgā izturēšanās pret viņu nebija objektīvi un pamatoti attaisnojama. Lai pamatotu atšķirīgo attieksmi uz seksuālās orientācijas pamata, ir vajadzīgi ļoti nopietni apsvērumi. Šajā gadījumā šādi apsvērumi netika minēti.

58. Ņemot vērā dažādos viedokļus zinātnieku aprindās (*Fretté*, 42. punkts), bija vajadzīgi ļoti nopietni apsvērumi, lai attaisnotu atšķirīgu attieksmi pret homoseksuāļiem. Nodrošināt zinātnisku pamatojumu bija valdības pienākums, un ja tā *Fretté* lietā un šajā lietā nespēja pierādīt, ka zinātnieku aprindās pastāv vienprātība, tas notika tādēļ, ka par šo tematu nav pieejami pētījumi.

59. Iesniedzēja apstrīdēja „legitīma mērķa” esamību, jo šī lieta pēc būtības nav saistīta ar bērnu veselību un Valsts padome netika paskaidrojusi, kā bērna veselība varētu tikt apdraudēta. Viņa apgalvoja, ka parasti tiek minēti trīs riska veidi: pirmkārt, risks, ka bērns varētu kļūt homoseksuāls, kas ir aizspriedumains priekšstats, nerunājot nemaz par to, ka šādā iespējamībā nav nekā peļama un ka vairumam homoseksuāļu ir heteroseksuāli vecāki; otrkārt, it kā pastāvot risks, ka bērnam varētu parādīties psiholoģiskas problēmas: šāds risks nekad nav ticis pierādīts, un jaunākie pētījumi liecina, ka audzināšana homoseksuālu vecāku ģimenē neveido bērnam noslieci uz kādu īpašu kaiti; bez tam, fakts, ka dažās demokrātiskās valstīs piešķir adopcijas tiesības homoseksuāļiem pierāda, ka bērns nav pakļauts riskam. Visbeidzot, nepastāv ilgtermiņa risks, ka bērns cietīs no homofobiskiem aizspriedumiem, kas vērsti pret viņa vecākiem, un katrā ziņā seksuālā vairākuma aizspriedumi nesniedz pietiekamu pamatojumu.

60. Viņa norādīja, ka Francijas administratīvo iestāžu praksē vērojama nekonsekvence, un daži departamenti vairs neliedz adopcijas atļaujas

homoseksuāliem pretendentiem. Viņa arī paziņoja, ka civillietu iztiesājošās tiesas atļauj viendzimuma partnerattiecībās dzīvojošai personai adoptēt otra partnera bērnu.

61. Kopš sprieduma pasludināšanas *Fretté* lietā (iepriekš 41. punkts), Eiropā vērojama viendzimuma pāru adopcijai labvēlīga attīstība likumdošanas jomā, un to pašlaik pieļauj kādās desmit Eiropas Savienības valstīs. Iesniedzēja atsaucās arī uz Eiropas mērogā panākto vienprātību par labu vientuļu homoseksuālu personu tiesībām uz adopciju tajās Eiropas Padomes dalībvalstīs, kur vientuļām personām ir adopcijas tiesības, pretēji Francijai, kur lēmumus pieņem pēc saviem ieskatiem. Tas pats vērojams arī ārpus Eiropas, un tur tiesu prakse veidojas labvēlīgi homoseksuālu veiktai adopcijai, kad tā ir to bērnu interesēs, kuriem vajadzīga ģimene.

62. Visbeidzot, viņa apstrīdēja argumentu, ka trūkst adopcijai pieejamu bērnu, kuram Tiesa bija stingri sekojusi savā spriedumā *Fretté* lietā (iepriekš 42. punkts), un iebilda, ka adopcijai pieejamo bērnu skaits pasaulē pārsniedz potenciālo audžuvecāku skaitu un ka tiesiskā nodrošinājuma piedāvājumam nav jābūt atkarīgam no faktiskām iespējām izmantot minētās tiesības.

## 2. Valdība

63. Valdība norādīja, ka adopcijas atļauju izsniedz vietējā, nevis valsts līmenī, un to dara departamenta padomes priekšsēdētājs pēc departamenta līmeņa adopcijas komisijas atzinuma saņemšanas. 2005. gadā tikuši saņemti 13 563 jauni pieteikumi, no kuriem nav apmierināti tuvu pie 8% (6% pieteikumu noraidīti un apmēram 2% atsaukti). 2006. gadā attiecīgās varas iestādes izsniegušas 4000 vīzas adoptētajiem bērniem no ārvalstīm. Valdība apgalvoja, ka nevar sniegt statistikas datus par adopcijas pretendentu seksuālo orientāciju, jo Francijas likums aizliedz vākt un apstrādāt personas datus par personas seksuālo dzīvi.

64. Pretēji iesniedzējas teiktajam valdība apgalvoja, ka šī lieta nevar kalpot par pamatu Tiesas secinājumu pārskatīšanai spriedumā *Fretté* lietā, jo apstākļi mūsdienās nav pietiekami mainījušies, lai attaisnotu atkāpšanos no precedenta.

65. Attiecībā uz valstu tiesību aktiem, par šo tēmu nav vienprātības Eiropas mērogā, jo tikai deviņas no četrdesmit sešām Eiropas Padomes dalībvalstīm noskaņotas piešķirt adopcijas tiesības viendzimuma pāriem un dažas valstis nepiešķir adopcijas tiesības atsevišķiem indivīdiem/vientuļām personām vai to atļauj uz stingrākiem nosacījumiem kā Francija. Turklāt šis novērojums būtu jāpamato ar šo likumu raksturu un nosacījumiem, kuri jāievēro.

66. Tiesas izteiktais secinājums *Fretté* lietā par atšķirīgajiem viedokļiem zinātnieku aprindās ir spēkā arī šodien. To, ka valdība nav piedāvājusi pētījumus, kuros apzinātas homoseksuālu pāru audzinātu bērnu problēmas vai atšķirības attīstībā, valdība pamatoja ar faktu, ka nav zināms homoseksuālu pāru audzinātu bērnu skaits un aplēses ir ļoti atšķirīgas. Iespējamās situācijas varētu būt dažādas un sarežģītas, un bez tam esošie pētījumi nebija pietiekami pamatīgi, jo balstījās uz nepietiekami plašām fokusgrupām, nespēja saglabāt objektīvu pieeju un nenorādīja, kāds ir attiecīgo viena vecāka ģimeņu raksturs. Bērnu psihiatri vai psihoanalītiķi aizstāvēja dažādas teorijas un vairums apgalvoja, ka ģimenē nepieciešami gan mātes, gan tēva lomas prototipi.

67. Kopš sprieduma *Fretté* lietā (iepriekš 42. punkts) arī sabiedrības viedokļi joprojām bija ļoti atšķirīgi.

68. Valdība apstiprināja, ka patiesībā adopcijas pieteikumu skaits pārsniedz adopcijai pieejamo bērnu skaitu. Tās starptautiskās saistības, it īpaši Hāgas Konvencijas 5. un 15. pants, liek tai atlasīt kandidātus, vadoties no viņu iespējam vislabāk nodrošināt bērnam piemērotas mājas.

69. Visbeidzot valdība norādīja, ka neviena no aptuveni sešdesmit valstīm no kurām Francijas pilsoņi adoptē bērnus, neatļauj adopciju viendzimuma pāriem. Tādēļ homoseksuāļiem adopcija no ārvalstīm varētu palikt tikai kā teorētiska iespējamība, neraugoties uz faktu, ka to atļauj nacionālie normatīvie akti.

## **B. Tiesas vērtējums**

70. Tiesa atzīmē, ka iepriekš minētajā lietā *Fretté pret Franciju* Palāta atzinusi, ka lēmumam noraidīt adopcijas atļaujas pieteikumu ir legītīms mērķis, proti, aizsargāt to bērnu veselību un tiesības, kuri varētu tikt iesaistīti adopcijas procesā (38. punkts). Attiecībā uz to, vai atšķirīgā attieksme attaisnojama, un atzīmējusi, ka dalībvalstu tiesiskajās sistēmās nav vienota viedokļa, Palāta atzina par gluži dabisku, ka valstu varas iestāžu ziņā atstājama plaša rīcības brīvība, kad tām jāpieņem lēmumi šādos Tiesā izskatāmos jautājumos (41. punkts). Ņemot vērā iesniedzēja un adopcijai pieejamo bērnu konkurējošās intereses, un bērnu labāko interešu pārsvaru, Tiesa atzīmēja, ka zinātnieku starpā domas dalās par iespējamām sekām, ja bērnu adoptēs viens vai divi homoseksuāli vecāki, ka nacionālais un starptautiskais viedoklis ievērojami atšķiras un ka nav pietiekami daudz adaptējamu bērnu, lai apmierinātu pieprasījumu (42. punkts). Ņemot vērā plašo rīcības brīvību, kas dalībvalstīm atstāta šajā jomā, un nepieciešamību aizstāvēt bērnu labākās intereses, lai sasniegtu vēlamo līdzsvaru, Palāta

uzskatīja, ka atteikums piešķirt adopcijas tiesības nepārkāpa proporcionalitātes principu un ka tādēļ valdības sniegtais pamatojums likās objektīvs un saprātīgs, un atšķirīgā attieksme nebija diskriminējoša Konvencijas 14. panta izpratnē (42. un 43. punkts).

71. Tiesa atzīmē, ka šī lieta arī attiecas uz jautājumu, kā tiek izskatīts adopcijas atļaujas pieteikums, ko iesniegusi vientuļa homoseksuāla persona; tas tomēr daudzējādā ziņā atšķiras no iepriekš minētās *Fretté* lietas. Tiesa īpaši atzīmē, ka, lai gan abās lietās parādās pretējā dzimuma lomas prototipa trūkums, valsts varas iestādes neatsaucās – vismaz tieši – uz E.B. „dzīvesveida izvēli” (skat. iepriekš minēto *Fretté* lietu, 32. punkts). Turklāt tās arī minēja iesniedzējas pozitīvās rakstura īpašības un viņas bērnu audzināšanas un emocionālos dotumus, atšķirībā no *Fretté* lietas, kurā tika secināts, ka iesniedzējam bijušas grūtības paredzēt praktiskās sekas, kādas izraisītu bērna ierašanās (28. un 29. punkts). Bez tam, šajā lietā valsts varas iestādes pievērsa uzmanību E.B. partnerei, ar kuru, kā viņa apgalvoja, viņai bija stabilas un pastāvīgas attiecības, un šis faktors neparādījās *Fretté* kunga iesniegtajā sūdzībā.

72. Šajā lietā Tiesa atzīmē, ka vietējās administratīvās iestādes un tad tiesas, kuras iztiesājušas iesniedzējas sūdzību, pamatoja savu lēmumu noraidīt viņas adopcijas pieteikumu pamatā uz diviem iemesliem.

73. Attiecībā uz pamatojumu, uz kuru balstījās vietējās iestādes saistībā ar tēva vai mātes lomas prototipa trūkumu adopcijas pretendenta mājsaimniecībā, Tiesa uzskata, ka tas pats par sevi nebūt nerada problēmu. Tomēr pastāvot šīs lietas apstākļiem, ir pieļaujams apstrīdēt šāda pamatojuma būtību, kura galīgais nolūks ir pieprasīt iesniedzējai, lai viņa savā tuvākajā ģimenes un draugu lokā panāk pretēja dzimuma lomas pildītāja klātbūtni, tādējādi riskējot padarīt spēkā neesošas vientuļu indivīdu tiesības pieteikties uz adopciju. Arguments šeit ir vietā, jo lieta neattiecas uz adopcijas atļaujas pieteikumu, ko iesniedzis pāris – precēts vai neprecēts, bet uz atsevišķa indivīda pieteikumu. Tiesa uzskata, ka tādēļ šāds pamatojums varētu būt novedis pie patvaļīga atteikuma un kalpojis par ieganstu noraidīt iesniedzējas pieteikumu viņas homoseksualitātes dēļ.

74. Tiesa turklāt atzīmē, ka valdība, kuras pienākums bija nodrošināt pierādījumus (skat. *mutatis mutandis*, *Karner pret Austriju*, iesniegums Nr. 40016/98, 41.-42. punkts, *ECDH 2003-IX*), nevarēja sniegt statistikas datus par to, cik bieži iestādes vadījušās no šī pamatojuma, ņemot vērā adopcijas pretendentu atzīto vai zināmo seksuālo orientāciju, jo vienīgi tas varētu sniegt pilnīgu administratīvās prakses ainu un noteikt, ka uz šī pamata nav notikusi diskriminācija.

75. Tiesa uzskata, ka otrs pamatojums, uz kuru balstījušās varas iestādes – iesniedzējas partneres attieksme, prasa citādu pieeju. Kaut arī viņa ir iesniedzējas ilggadēja un atzīta partnere, R. jaunkundze neuzskatīja, ka viņas partneres adopcijas pieteikums uzliktu viņai kādas saistības. Varas iestādes, kuras daudzkārt atsaucās uz šo argumentu – skaidri un pamatojot – secināja, ka iesniedzēja nav nodrošinājusi vajadzīgās garantijas bērna adopcijai.

76. Vispirms jāatzīmē, ka pretēji iesniedzējas apgalvojumiem, jautājums par attieksmi, ko izrāda viņas partnere, ar kuru, pēc iesniedzējas teiktā, viņai ir stabilas un ilgstošas attiecības, noteikti izraisa interesi un saistās ar viņas pieteikuma caurskatīšanu. Varas iestādes rīkojas tiesiski, nodrošinot visas garantijas pirms bērna uzņemšanas ģimenē. Tādējādi, ja neprecējies vīriešu vai sieviešu kārtas pretendents jau izveidojis ģimeni ar partneri, partnera attieksme un loma, ko viņš vai viņa ikdienā pildīs bērna dzīvē prasa pilnīgu izmeklēšanu bērna labākajās interesēs. Turklāt būtu vismaz pārsteidzoši, ja attiecīgās varas iestādes, esot informētas par *de facto* pāra pastāvēšanu, izliktos par to nezinām, izvērtējot apstākļus, kuros bērnam būs jādzīvo un viņa turpmāko dzīvi šajā jaunajā ģimenē. Adopcijas pretendenta tiesiskais statuss nav savienojams ar apstākli, kad, izmeklējot viņa pašreizējo stāvokli, tiek konstatēts, ka ģimenē ir nevis viens, bet divi pieaugušie.

77. Tiesa turklāt atzīmē, ka 1998. gada 1. septembra rīkojuma (skat. iepriekš, 28. punkts) 4. pants nosaka, ka attiecīgā departamenta padomes priekšsēdētājam ir jāpārlicinās, ka ģimenes apstākļi, kurus pretendents piedāvā nodrošināt bērnam, atbilst adoptējamā bērna vajadzībām no ģimenes, audzināšanas un psiholoģiskā viedokļa. Šo garantiju nozīmīgums - par ko varas iestādēm jāpārlicinās, pirms izsniedz bērna adopcijas atļauju - ir atspoguļots arī attiecīgajos starptautiskos instrumentos, gan ANO 1989. gada 20. novembra Konvencijā par bērna tiesībām, gan Hāgas 1993. gada 29. maija Konvencijā, gan Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju projektā (skat. iepriekš 29.-31. punkts).

78. Tiesa uzskata, ka nav pierādījumu, kas ļautu secināt, ka minētais pamatojums balstīts uz iesniedzējas seksuālo orientāciju. Tieši pretēji – Tiesa uzskata, ka šis pamatojums, kuram nav nekāda sakara ar jebkādiem, ar iesniedzējas seksuālo orientāciju saistītiem apsvērumiem, izriet no zināmās *de facto* situācijas vienkāršas analīzes un no šīs situācijas sekām attiecībā uz bērna adopciju.

79. Tādēļ nevar uzskatīt, ka pret iesniedzēju vērsta diskriminācija viņas seksuālās orientācijas dēļ.



80. Tomēr šie divi pamatojumi sastāda daļu no iesniedzējas stāvokļa vispārējā izvērtējuma. Tādēļ Tiesa uzskata, ka tie nav jāizskata alternatīvi, bet gan līdztekus. Tātad viena pamatojuma prettiesiskumam ir ietekme uz visa lēmumu tiesiskumu.

81. Attiecībā uz administratīvā lēmuma pieņemšanas posmu, Tiesa atzīmē, ka departamenta padomes priekšsēdētājs savu lēmumu nebalstīja tikai vai galvenokārt uz otro pamatojumu, bet uz “visiem” iesaistītajiem faktoriem, tas ir, uz abiem pamatojumiem, bez iespējamības uzskatīt, ka viens no tiem būtu noteicošs vai ka pietiktu tikai ar vienu, lai viņš varētu pieņemt lēmumu atteikt adopcijas atļauju.

82. Attiecībā uz tiesas posmu, Nansī (*Nancy*) Administratīvā apelācijas tiesa atzīmēja, ka lēmums balstīts uz diviem pamatojumiem: tēva lomas prototipa atveidotāja trūkums un neskaidrības par katra ģimenes locekļa iesaisti. Tiesa vēl atzīmēja, ka lietas dokumenti un secinājumi pēc pieteikuma caurskatīšanas rāda, ka iesniedzējas dzīvesveids nenodrošina vajadzīgās garantijas bērna adopcijai; taču apstrīdēja apgalvojumu, ka departamenta padomes priekšsēdētājs atteicis adopcijas atļauju, pamatojoties uz dzīvesveidu, ko iesniedzēja izvēlējusies, proti, viņas homoseksualitāti (skat. iepriekš 24. punktu).

83. Tālāk Valsts padome nosprieda, ka abi pamatojumi adopcijas atļaujas atteikumam atbilst tiesību normām. Valsts Padome arī nosprieda, ka atsauci uz iesniedzējas „dzīvesveidu” var izskaidrot ar lietas dokumentiem, kuri iesniegti zemākās instances tiesai un kuros redzams, ka viņas pieteikuma caurskatīšanas laikā E.B. bijušas stabilas homoseksuālas partnerattiecības, un ka to tomēr nevar traktēt kā lēmumu, kas pamatots uz principiālu nostāju attiecībā uz iesniedzējas seksuālo orientāciju, vai kā jebkādu diskriminācijas formu (skat. iepriekš 25 punktu).

84. Tādēļ Tiesa atzīmē, ka administratīvās tiesas pielikušas zināmas pūles, lai spriedumā skaidrotu, ka, lai gan pievērsta uzmanība iesniedzējas seksuālajai orientācijai, tā nav kalpojusi par pamatu šim lēmumam un, to izvērtējot, tiesas nostāja nav bijusi naidīga.

85. Tomēr Tiesa uzskata par zīmīgu to apstākli, ka valsts varas iestāžu argumentācijā tik ievērojamu vietu ieņem iesniedzējas homoseksualitāte. Tās ne vien izteica savus apsvērumus par iesniedzējas dzīvesveidu; tās pirmām kārtām apstiprināja departamenta padomes priekšsēdētāja lēmumu. Tiesa norāda, ka pēdējais pieņēma savu lēmumu, vadoties no adopcijas komisijas slēdziena, kuras dažādie locekļi bija rakstveidā pauduši savu viedokli, galvenokārt sniedzot ieteikumu un pamatojot šo ieteikumu, ka pieteikums noraidāms, pamatojoties uz abiem minētajiem apsvērumiem.

Tiesa norāda, ka atsevišķu viedokļu izteiksmes veids patiešām liecina, ka noteicošais apstāklis bijis iesniedzējas homoseksuālitate. Tiesa it īpaši atzīmē, ka savā 1998. gada 12. oktobra slēdzienā bērnu labklājības dienesta psihologs ieteica noraidīt adoptācijas pieteikumu, cita starpā, atsaucoties uz „[iesniedzējas] īpašo attieksmi pret vīriešiem – vīrieši tiek atgrūsti” (skat. iepriekš 13. punktu).

86. Tiesa norāda, ka atsevišķos gadījumos tieši viņas kā neprecētas personas statuss kalpoja par apsvērumu, lai iesniedzējai atteiktu adoptācijas pieteikumu, kamēr likums skaidri noteic, ka neprecētām personām ir tiesības iesniegt adoptācijas pieteikumu. Sevišķi skaidri tas redzams psihologa atzinumā, kurš savā 1998. gada 28. augusta pārskatā par pārrunām ar iesniedzēju secināja, tieši atsaucoties uz iesniedzējas gadījumu, nevis izsakot vispārīgus komentārus (jo viņa sava atzinuma ievadā paziņo, ka netiecas mazināt iesniedzējas pašpārliecību vai dot mājienu, ka viņa varētu kaitēt bērnam), ka „visi pētījumi par vecāku lomu parāda, ka bērnam nepieciešami abi vecāki” (skat. iepriekš 11. punktā). 1998. gada 28. oktobrī Adoptācijas komisijas pārstāvis no Ģimenes padomes saiknei ar bērniem, kuri pašlaik atrodas vai kādreiz bijuši valsts aprūpē ieteica noraidīt lūgumu pēc adoptācijas atļaujas ar pamatojumu, ka adoptējošai ģimenei jābūt „jauktam pārim (vīrietim un sievietei)” (skat. iepriekš 14. punktu).

87. Attiecībā uz sistemātiskajām atsaucēm uz „tēva lomas prototipa” trūkumu, Tiesa apstrīd nevis to, vai vēlams apspriest šo jautājumu, bet nozīmību, ko tam piešķir valsts varas iestādes saistībā ar neprecētas personas veiktu adoptāciju. Ir tiesiski ņemt vērā šo apstākli, taču tādēļ Tiesai nevajadzētu ignorēt pārmērīgi biežo atsaukšanos uz to šajā lietā.

88. Tādējādi, neraugoties uz Nansī Administratīvās apelācijas tiesas un turpmāk arī Valsts padomes piesardzības pasākumiem, pamatojot iesniedzējas „dzīvesveida” izvērtēšanu, neizbēgami seko secinājums, ka viņas seksuālā orientācija konsekvēnti bija galvenā tiesas apspriežu tēma un skarta katrā administratīvo un tiesas procesuālo darbību posmā.

89. Tiesa uzskata, ka atsauce uz iesniedzējas homoseksuālitate bija ja ne tieša, tad vismaz netieša. Ir konstatēta iesniedzējas atzītās homoseksualitātes ietekme uz viņas pieteikuma izvērtēšanu, un, ņemot vērā iepriekš teikto, tā bijusi izšķirošais faktors, kura rezultātā viņas pieteikums adoptācijas atļaujai noraidīts (skat. iepriekš minēto *mutatis mutandis*, *Salgueiro da Silva Mouta*, 35. punkts).

90. Tādēļ iesniedzēja tikusi pakļauta atšķirīgai attieksmei. Jāņem vērā šādas atšķirīgas apiešanās mērķis, un, ja šis mērķis bijis legītimis, vai atšķirīgā attieksme attaisnojama.

91. Tiesa atkārtoti uzsver, ka atšķirīga apiešanās 14. panta izpratnē ir diskriminācija, ja tai nav objektīva un pamatota attaisnojuma, t.i. tai nav „legitīma mērķa” var arī ja nepastāv „pamatots samērīgums starp izlietotajiem līdzekļiem un mērķi, ko paredzēts ar tiem sasniegt”(skat., cita starpā, spriedumu lietā *Karlheinz Schmidt*, 24. punkts; iepriekš minētā lieta *Petrovic*, 30. punkts; un iepriekš minētā lieta *Salgueiro da Silva Mouta*, 29. punkts). Ja ir runa par seksuālo orientāciju, nav vajadzīga īpaša pārliecināšana un svarīgi iemesli, lai attaisnotu atšķirīgu apiešanos attiecībā uz tiesībām, kuras atrodas 8. panta darbības jomā (skatīt, *mutatis mutandis*, lietu *Smith and Grady pret Apvienoto Karalisti*, iesniegums Nr. 33985/96 un Nr. 33986/96, 89. punkts, *CEDH* 1999-VI; 1999. gada 27. septembra spriedumu lietā *Lustig-Prean un Beckett pret Apvienoto Karalisti*, iesniegumi Nr. 31417/96 un 32377/96, 82.; un lietu *S.L. pret Austriju*, iesniegums Nr. 45330/99, 37. punkts, *CEDH* 2003-I).

92. Saistībā ar to Tiesa atzīmē, ka Konvencija ir dzīvs instruments, kas interpretējams atbilstoši mūsdienu apstākļiem (skat. cita starpā iepriekš minēto lietu *Johnston un citi*, 53. punkts).

93. Tiesa uzskata, ka Konvencijas izpratnē šāda atšķirīga apiešanās, balstoties vienīgi uz iesniedzējas seksuālo orientāciju nozīmē viņas diskrimināciju (skat. iepriekš minēto lietu *Salgueiro da Silva Mouta*, 36. punktu).

94. Tiesa norāda, ka Francijas tiesību akti atļauj neprecētām personām adoptēt bērnu (skat. iepriekš 49. punktu), tādējādi sniedzot adopcijas iespējas neprecētai homoseksuālai personai, un tas netiek apstrīdēts. Ņemot vērā valsts tiesību aktus, Tiesa uzskata, ka valsts izvirzītos apsvērumus nevar uzskatīt par sevišķi pārliecināšiem un svarīgiem, lai attaisnotu atteikumu piešķirt iesniedzējai adopcijas tiesības.

95. Visbeidzot Tiesa atzīmē, ka attiecīgie Civillikuma panti neprasa, lai adopcijā piedalītos pretēja dzimuma vecāka prototips, un tas katrā ziņā nebūs atkarīgs no neprecēta adoptētāja seksuālās orientācijas. Turklāt šajā gadījumā iesniedzēja parādīja, tā to formulējusi Valsts padome, „neapstrīdamas pozitīvas personības īpašības un spējas bērnu audzināšanā”, kas noteikti atbilst bērna labākajām interesēm, t.i. galvenajam jēdzienam attiecīgajos starptautiskos instrumentos (skat. iepriekš 29.-31. punktu).

96. Ņemot vērā iepriekš minēto, Tiesa secina, ka valsts varas iestādes izrādījušas atšķirīgu attieksmi, noraidot iesniedzējas pieteikumu adopcijas tiesību piešķiršanai pamatojoties uz viņas seksuālās orientācijas apsvērumiem – atšķirīgu attieksmi, kas nav pieņemama saskaņā ar

Konvenciju (skat. iepriekš citēto lietu *Salgueiro da Silva Mouta*, 36. punkts).

97. Tātad, ņemot vērā iepriekš 80. punktā minētos secinājumus, Tiesa uzskata, ka minētais lēmums neatbilst 14. panta, saistībā ar 8. pantu, nosacījumiem.

98. Tādējādi noticis Konvencijas 14. panta, saistībā ar 8. pantu, pārkāpums.

### III. PAR KONVENCIJAS 41. PANTA PIEMĒROŠANU

99. Saskaņā ar Konvencijas 41. panta noteikumiem:

"Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās Augstās Līgumslēdzējas puses iekšējie tiesību akti paredz tikai daļēju šī pārkāpuma seku atlīdzināšanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu atlīdzību."

#### A. Kaitējums

100. Iesniedzēja norādīja, ka bez atļaujas, kura viņai liegta, viņai nav iespējams likumīgi adoptēt bērnu no ārvalstīm un faktiski neiespējami adoptēt franču bērnu. Pat, ja Francijas valdība vistuvākajā laikā piešķirtu viņai adopcijas atļauju, diskriminācijas izraisītā novilcināšana sasniegtu deviņus vai desmit gadus. Šī novilcināšana izraisīja ne vien psiholoģisku spriedzi un bija netaisnīga, bet arī vecuma dēļ samazināja viņas izredzes reiz adoptēt bērnu: pieteikuma iesniegšanas brīdī viņai bija trīsdesmit septiņi gadi, un, ja beidzot atļauja tiktu piešķirta, viņai būtu vismaz četrdesmit seši. Tādējādi iesniedzēja pieprasīja 50,000 eiro (EUR) morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

101. Valdība savu viedokli neizteica.

102. Tiesa uzskata, ka iesniedzēja cietusi morālo kaitējumu, kurš netiks pietiekami atlīdzināts tikai atzīstot Konvencijas 14. panta pārkāpumu, saistībā ar 8. pantu. Tādējādi Tiesa piespriež iesniedzējai 10 000 EUR morālā kaitējuma atlīdzināšanai.

## **B. Izmaksas un izdevumi**

103. Iesniedzēja pieprasīja segt izdevumus, kas saistīti ar advokāta honorāru, sākot no prasības iesniegšanas brīža līdz tiesvedības noslēgumam (sešdesmit darba stundas pēc likmes 200 EUR stundā bez PVN) un 176 EUR par ceļošanas un dzīvošanas izdevumiem, kas radušies, dodoties uz lietas izskatīšanu Lielajā palātā, tas ir pavisam 14 528 EUR.

104. Valdība neizteica savu viedokli.

105. Tiesa atzīmē, ka saskaņā ar Tiesas judikatūrā nostiprinātajiem kritērijiem, tai jāpārlicinās, vai pieprasītās izmaksas un izdevumi patiešām ir radušies un vai to apjoms bijis pamatots (skat. citu kompetentu avotu starpā lietu *Öztürk pret Turciju* [Lielā palāta], iesniegums Nr. 22479/93, 83. punkts, *CEDH 1999-VI*). Piemērojot šo kritēriju konkrētajā lietā, Tiesa uzskata, ka iesniedzējas pieprasītā summa ir saprātīga un piespriež 14 528 EUR par labu iesniedzējai.

## **C. Procenti par termiņa nokavēšanu**

106. Tiesa attiecīgi uzskata, ka termiņa nokavēšanas procentu summa jābalsta uz Eiropas Centrālās bankas noteikto bezpeļņas aizdevumu procentu likmi plus trīs procenti.

## **ŅEMOT VĒRĀ MINĒTOS ARGUMENTUS, TIESA**

1. Vienprātīgi *paziņo*, ka iesniegums ir pieņemams izskatīšanai;
2. *Nolemj*, ar desmit balsīm pret septiņām, ka ir noticis Konvencijas 14. panta, saistībā ar 8. pantu, pārkāpums;
3. *Nolemj*, ar vienpadsmit balsīm pret sešām,
  - (a) ka trīs mēnešu laikā atbildētājam valstij jāsamaksā iesniedzējai 10 000 EUR (desmit tūkstoši eiro) kā kompensācija par morālo kaitējumu, un 14 528 EUR (četrpadsmit tūkstoši pieci simti divdesmit astoņi eiro) par tiesāšanās izdevumiem, kā arī jebkuru summu, kas būtu maksājama kā nodoklis;
  - (b) ka, sākot ar augstāk minētā trīs mēnešu termiņa beigām līdz samaksas veikšanai, šī naudas summa ir palielināma par gada procentu likmi, kas ir vienāda ar Eiropas Centrālās bankas noteikto bezpeļņas aizdevumu procentu likmi šajā laikā, plus trīs procenti;
4. Vienprātīgi *noraida* taisnīgas atlīdzības prasību pārējā daļā.

Taisīts angļu un franču valodā, un pasludināts atklātā tiesas sēdē  
Cilvēktiesību tiesas ēkā 2008. gada 22. janvārī.

*Michael O'Boyle*  
Sekretāra vietnieks

*Christos Rozakis*  
Priekšsēdētājs

Saskaņā ar Konvencijas 45. panta 2. punktu un Tiesas Reglamenta 72.2  
punktu šim spriedumam tiek pievienoti šādi atsevišķie viedokļi:

- (a) tiesneša *Costa* atšķirīgais viedoklis, kuram pievienojas tiesneši  
*Türmen, Ugrekhelidze un Jočienė*;
- (b) tiesneša *Zupančič* atšķirīgais viedoklis;
- (c) tiesnešu *Lorenzen* un *Jebens* atbalstošais viedoklis;
- (d) tiesneša *Loucaides* atšķirīgais viedoklis;
- (e) tiesneša *Mularoni* atšķirīgais viedoklis.

C.L.R.  
M.O'B.

**TIESNEŠA COSTA ATŠKIRĪGAIS VIEDOKLIS, KURAM PIEVIENOJUŠIES  
TIESNEŠI TŪRMENS, UGREKELIDZE UN JOČIENĒ  
(Tulkojums)**

1. Šāda veida lietās var sagaidīt, ka Lielā palāta (kuras piekritībā lieta tika nodota saskaņā ar Konvencijas 30. panta noteikumiem) sniegs spriedumu par „nopietnu jautājumu”, kurš saistās ar Konvencijas interpretēšanu, kas šajā lietā attiecas uz 14. pantu skatot kopā ar 8. pantu.

2. Tiktāl, cik tas attiecas uz Tiesas pieņemto principiālo nostāju, es domāju, ka es to varu pieņemt, bet es nemaz neesmu pārliecināts, ka šajā konkrētajā gadījumā atbildētajai valstij piedēvētā iejaukšanās ir pretrunā ar šo nostāju vai arī Konvencijas pantos ietvertajām tiesībām. Centīšos paskaidrot, ko es ar to domāju.

3. Ja runa ir par principu kā tādu, tad vairākuma lēmuma pamatā (sevišķi atsaucoties uz Tiesas iepriekšēju spriedumu lietā *Salgueiro da Silva Mouta pret Portugāli (Reports 1999-IX)* ir apgalvojums, ka iesniedzēja tika diskriminēta tāpēc, ka viņas pieteikums bērna adoptācijas atļaujai tika it kā atteikts uz viņas homoseksuālās orientācijas pamata, un viņa šādu diskrimināciju uzskata par nepamatotu.

Šis spriedums apgāž spriedumu lietā *Fretté pret Franciju (Reports 2002-I)* (ko, protams, Lielā palāta ir tiesīga darīt), kur vairākums Palātas tiesnešu uzskatīja, ka šāds pamatojums nav pretrunā ar 14. panta un 8. panta prasībām. Precīzāk sakot, iemesls, kāpēc Francijas varas pārstāvji noraidīja homoseksuālās iesniedzējas prasību par tiesībām adoptēt bērnu, bija pamatots, ņemot vērā tā bērna intereses, kurš iespējams tiktu adoptēts.

Man personīgi šāds pamatojums nebija pieņemams, tomēr es nobalsoju kopā ar vairākumu, kurš nolēma, ka nav noticis pārkāpums tāpēc, ka manuprāt, šajā gadījumā minētie Konvencijas panti nebija piemērojami, jo Konvencija negarantē adoptācijas tiesības (tomēr Palāta šajā ziņā nepiekrita manam pamatojumam, un uz *perseverare diabolicum* principa pamata es šajā brīdī tajā dziļāk neiedziļināšos).

Manā piekritošajā viedoklī, kuram pievienojās kolēģi – tiesnesis *Jungwiert* un tiesnesis *Traja*, es norādīju, ka Francijas Civillikums (jau kopš 1966. gada) pieļauj, ka bērnu var adoptēt neprecēts cilvēks, un tas nekādā veidā neaizliedz homoseksuālai personai adoptēt bērnu (turklāt, tajā pašā nozīmē, likums neprasa, lai potenciālais adoptētājs būtu heteroseksuāls). Tāpēc es uzskatīju toreiz un uzskatu arī tagad, ka atteikums, kura pamatā ir nekas cits, kā iesniedzējas apgalvotais vai konkrēti zināmais homoseksuālisms, būtu gan Civillikuma, gan arī Konvencijas pārkāpums.

Esmu arī pārliecināts par to, ka mūsu Tiesas vēsts Dalībvalstīm bijusi skaidra: ja kāds vēlas adoptēt bērnu, tad to nevar liegt tikai un vienīgi tāpēc, ka attiecīgā persona ir homoseksuāla. Iespējams, ka man ne visi piekrīt, un nepiešķiršanai var būt gan pamatoti, gan arī mazāk pamatoti iemesli. Taču, vai pamatoti vai nepamatoti, mūsu Tiesa, kuras uzdevums ir interpretēt Konvenciju un piemērot tās pantus konkrētās situācijās, uzskata, ka personas pieteikumu adoptācijas lietā nedrīkst atteikt tikai uz homoseksuālisma pamata, tieši tāpat, kā personas vecāka tiesības nedrīkst noliegt tā paša iemesla dēļ (*Salgueiro da Silva Mouta*). Es pievienojos.

4. Savukārt, ja atstājam teorijas jomu un apsveram konkrēto iesniedzējas lietu, tad es nepiekrītu, lai arī Tiesas galvenais pienākums ir spriest par attiecīgajiem jautājumiem. Nacionālo administratīvo iestāžu un tiesu dokumenti šajā lietā, manuprāt, nepārprotami pierāda, ka atļauja tika noraidīta (un noraidījums tika

uzskatīts par tiesisku) divu iemeslu dēļ, kurus īsumā var apkopot sekojoši. Pirmkārt, E.B. jaunkundzes ģimenes un draugu lokā nebūtu vīriešu kārtas vai „tēva” referenta. Otrkārt, sieviete, ar kuru iesniedzējai pieteikuma iesniegšanas brīdī bija stabilas attiecības, neko daudz nerūpējās par partneres plānu adoptēt bērnu. Iespējams viņa tam nepretojās un nejuta par to niknumu, taču katrā gadījumā viņai tas bija vienaldzīgi.

5. Manuprāt, pirmais no šiem pamatojumiem ir prettiesisks saskaņā ar Francijas likumiem. Ja likums ļauj vientuļai personai adoptēt bērnus, tad ir pretlikumīgi likt attiecīgajai personai, vai tā būtu sieviete vai vīrietis, nodrošināt, ka ģimenes un draugu lokā ir pretējā dzimuma pārstāvis, kurš var uzstāties kā „referents” (ja lietojam birokrātiski psiholoģisko žargonu). Nevaram prasīt vientuļam cilvēkam mākslīgi veidot „mājas”, lai varētu izmantot subjektīvas tiesības. Vai vientuļai personai būtu jābūt vientuļai tikai šī vārda nozīmē, lai tā varētu adoptēt bērnu?

Vēlos gan atzīmēt – lai arī pirmais pamatojums ir prettiesisks, tas nenozīmē, ka tas saistāms ar homofobiska rakstura diskrimināciju. Neatkarīgi no tā, vai E.B. jaunkundze bija vai nebija homoseksuāli orientēta, departamenta padome vienalga būtu atteikusi, vai varētu būt atteikusi viņas pieteikumu tāpēc, ka pietrūka otra dzimuma „referenta”. Tāpēc nav skaidrs, ka pat šī dīvainā pamatojuma pamatā bijusi iesniedzējas seksuālā orientācija, tāpat nav skaidrs, vai šis apstāklis kā tāds pamato vairākuma akceptētos secinājumus, vismaz, ja runa ir par viņu lēmuma pamatojumu.

6. Katrā ziņā man nešķiet, ka otrs pamatojums ir neloģisks vai nesamērīgs. Fakts paliek fakts, ka E.B. jaunkundze dzīvoja kopā ar citu cilvēku. Neatkarīgi no šīs otras personas dzimuma vai seksuālās orientācijas, ir pierādīts un nav apstrīdēts, ka šī persona adoptācijas plānu neatbalstīja. Šādos apstākļos, ja būtu piešķirtas adoptācijas tiesības un civilās tiesas būtu ļāvušas E.B. jaunkundzei adoptēt bērnu, ļoti maz ticams, ka būtu apmierinātas Francijas likuma prasības (attiecībā uz ģimenes, bērna audzināšanas un psiholoģiskiem jautājumiem, skat. sprieduma 28. punktu), ja runa ir par bērna labākajām interesēm. Katrā gadījumā tas nav Tiesas uzdevums lemt citādi, ja vien tā sevi nav sevi izveidojusi kā ceturto instanci šajā lietā.

7. Tas nozīmē, ka rodas visai filigrāna juridiska problēma. Vai pirmais pamatojums ir bijis izšķirošais (un ņemsim vērā, ka manuprāt tas nav diskriminējošs, vismaz ne tik tālu, cik tas attiecas uz iesniedzējas seksuālo orientāciju)? Vai ar to pietika, lai „piesārņotu” attiecīgo administratīvo lēmumu? Vai nav reālāk uzskatīt, ka domājot par konkrētas personas pieteikumu konkrētā situācijā, atbildīgajām amatpersonām bija visas tiesības izvērtēt visus faktorus, kuri saistījās attiecīgo situāciju? Mūsu Tiesa nav ceturtais instances tiesa, tā nav arī kasācijas tiesa, kura spriež par to, vai tāds vai cits pamatojums ir pamatots. Mēs neapgalvojam, ka nav nepieciešams pārbaudītu citus pamatojumus un saturu, kā arī pirmā pamatojuma pamatotību, lai lēmumu paziņotu par nelikumīgu un tāpēc lietu izbeigtu. Tomēr tieši tāds ir šis sprieduma rezultāts.

Šajā ziņā mans viedoklis ir tuvu tam, kuru savā atšķirīgajā viedoklī paudusi tiesnese *Mularoni*. Viņa kritizē vairākumu par to, ka tas nolēmis, ka E.B. jaunkundzes homoseksuālā orientācija bija *izšķirošais* iemesls, lai noraidītu viņas pieteikumu. Tāpat kā kolēģe, es šo apgalvojumu uzskatu par visnotaļ nepamatotu.

8. Manuprāt, Lielā palāta būtu varējusi nopietni paziņot, ka šāda veida atteikuma pamatā nedrīkst būt homoseksuālisms, jo tas pārkāptu 14. un 8. panta prasības un tāpēc radītu būtisku precedentu, bet tajā pašā laikā noraidīt E.B. jaunkundzes sūdzību, jo viņas gadījumā atteikuma pamatā nebija viņas homoseksuālā orientācija. Tas būtu tiešāk atbildis šīs lietas apstākļiem, vismaz tā, kā es tos interpretēju.



9. Tāpēc šajā gadījumā nevaru akceptēt vairākuma argumentus un uzskatu, ka Francija nav pārkāpusi Konvencijas pantos ietvertās tiesības.

## **TIESNEŠA ZUPANČIČ ATŠKIRĪGAIS VIEDOKLIS**

Jautājums zināmā mērā ir nomaskēts, bet šajā lietā būtiskais jautājums ir par diskrimināciju, pamatojoties uz iesniedzējas seksuālo orientāciju, kā arī ar privilēģiju adoptēt bērnu. Tas, ka tā ir privilēģija – tas šīs lietas izskatīšanā ir ar izšķirošu nozīmi. Tas nozīmē, un vairākums to saprot, ka šajā gadījumā mēs nerunājam par pieteicējas tiesībām 8. panta kontekstā.

Izšķiroša ir atšķirība starp privilēģiju un tiesību. Diskriminācija, ja runājam par nevienlīdzīgu attieksmi, ir apspriežama situācijās, kuras saistās ar tiesībām, bet ne situācijās, kuras būtībā saistās ar privilēģijām. Šādās situācijās privilēģijas piešķiršana vai nepiešķiršana uz *vel non* principa pamata ļauj iestādei, kura pieņem lēmumu (šajā gadījumā tā ir administratīva iestāde) spriest bez bailēm, ka varētu tikt pārkāptas konkrētās personas tiesības.

Šo jēdzienu vienkāršojot, varam teikt, ka teorētiskais princips, atbilstoši kuram tiesības ir pakļautas tiesvedībai un tiesību pārkāpuma gadījumā nepieciešams atlīdzinājums, neattiecas uz tām situācijām, kurās tiek piešķirta privilēģija. Pārspīlēts šādas situācijas piemērs būtu privilēģija saņemt apbalvojumu vai goda zīmi vai citādi saņemt atzinību par īpašiem sasniegumiem.

Būtu pat ļoti dīvaini, ja jebkura persona varētu apgalvot, ka tai pienākas konkrēta balva, goda zīme, vai cita privilēģija.

Protams, ir arī situācijas, kurās šis jautājums nav pilnīgi skaidrs, runa var būt par konkrētu darbu, kuram pieteikusies konkrētā persona. Varam iedomāties apstākļus, kuros kāds vēlēties kļūt par tiesnesi, notāru, vai šāda amata kandidātu, bet tāda vai citāda iemesla dēļ viņam šī iespēja tika liegta. Pat tādā gadījumā būtu neparasti, ja Tiesa spriestu, ka privilēģijas noliegšana ir kaut kas tāds, kas būtu vērtējams atbilstoši diskriminācijas kritērijiem.

Šajā konkrētajā lietā būtiskākais un pirmais jautājums ir par to, vai bērna adoptēšanas privilēģija ir izvērtējama atbilstoši 14. pantā minētajiem diskriminācijas kritērijiem. Kā jau minēju, vairākums nav tendēts uzskatīt bērna adoptēšanas privilēģiju par tiesībām.

Tāpēc ir nekonsekventi uzskatīt, ka šajā gadījumā ir noticis kaut kas nelikumīgs, ja vien Tiesa turpina ievērot savu (pamatoto!) viedokli par to, ka iespēja adoptēt bērnu noteikti nav tiesība un labākajā gadījumā ir privilēģija. Tādā gadījumā jautājums ir par to, cik plaša ir administratīvās iestādes rīcības brīvība, kad tā lemj par bērna adoptēšanas privilēģiju.

No otras puses, vai mēs varam iedomāties, ka Nobela prēmiju komiteja kādreiz tiks apvainota diskriminācijā tāpēc, ka tā nekad nav balvu piešķīruši kādas konkrētas rases vai nacionalitātes zinātniekam? Šāda apgalvojuma pamatā, protams, būtu jābūt statistikas pierādījumiem. Jāatzīst, ka šādi pierādījumi ir ļoti nozīmīgi jautājumos par diskrimināciju, saistībā ar nodarbinātību, un tamlīdzīgos gadījumos. Citiem vārdiem sakot, jautājums būtu daudz skaidrāks, ja Eiropas Cilvēka tiesību tiesa konstatētu, ka Francijas administratīvās iestādes sistemātiski diskriminē lezbietes, kuras vēlas adoptēt bērnu.

Tomēr šajā gadījumā runa ir par individuālu lietu, kad par diskrimināciju sūdzas uz viena vienīga notikuma pamata. Kā jau esmu teicis, tas neļauj Tiesai nolemt, ka Francijā pastāv vispārējā diskriminējoša attieksme pret homoseksuāļiem,

kuri vēlas adoptēt bērnu. Šajā gadījumā jautājums par sistemātisku diskrimināciju nav pat apspriests, un droši vien nemaz nebūtu iespējams pieņemt pierādījumus, kas balstīti uz statistiska datiem, kuri atbalsta iesniedzējas apgalvojumus. Ja tas būtu iespējams, tad lieta būtu jārisina pavisam citādi, nekā tas ir noticis šoreiz.

Tiesai obligāti jābūt konsekventai atbilstoši jau noteiktajam principam, ka bērna adoptēšana nekādā gadījumā nav tiesība.

Šajā pašā kategorijā ir arī cits jautājums, proti, vai kārtība, kura noveda pie lezbietes lūguma noraidīšanas bija tāda, kas ļauj secināt par diskrimināciju. Šķiet, šī ir tieši tā atšķirība, uz kuras pamata ir balstīts vairākuma secinājums.

No šāda pamatojuma izriet jautājums par to, vai kārtībai, ja runa ir par privilēģiju, nevis par tiesībām, ir obligāti jābūt brīvai no diskriminācijas. Administratīvā likuma kontekstā atšķirības varbūt ir starp lēmumu, kurš leģitīmi ir administratīvās iestādes un tās rīcības brīvības kompetencē, un lēmumu, kurš jau tuvojas patvaļīgam lēmumam.

Lēmums ir patvaļīgs tādā gadījumā, ja tas nav saprātīgi pamatots (substantīvais aspekts) un tam par pamatu nav saprātīgs lēmumu pieņemšanas process (procedurālais aspekts), tā vietā ņemot vērā aizspriedumus un šajā gadījumā - aizspriedumus pret homoseksuāļiem. Juridiskajā teorijā ir labi iedibināts, ka jautājums par diskrimināciju neattiecas uz privilēģijām, bet to var attiecināt uz kārtību, kura ir saistīta ar privilēģijas piešķiršanu vai nepiešķiršanu.

Tiek apgalvots, ka Francijas administratīvajā likumā paredzētā kārtība bija diskriminējoša attiecībā pret šo konkrēto sievieti kārtas homoseksuāli, bet tādā gadījumā jautājums ir par to, vai šāda veida diskriminējoša kārtība vienalga ir samērojama ar attiecīgās administratīvās iestādes leģitīmo rīcības brīvību.

Baidos, ka lielākoties tieši šāda veida lietas būtības „piesārņošana” ar kārtību ir strīdus centrā. Šajā tekstā pie tā nevaru kavēties,<sup>1</sup> bet jautājums varētu būt šāds. Ja privilēģiju piešķiršana nav tiesību jautājums, tad vai tādā gadījumā nav skaidrs, ka privilēģiju piešķirējam, atbilstoši *argumento a majori ad minus* principam, ir tiesības ne vien baudīt rīcības brīvību, bet arī diskriminēt gan pēc būtības, gan arī kārtības? Īsā atbilde ir tāda, ka publiskajā sektorā (un te es nerunāju par tīri privāto sfēru, kura saistās ar balvām, godalgām u.tml.) ir tādas privilēģijas, kuras, iespējams, kādreiz kļūs par tiesībām. Te runa varētu būt par bērna adoptēšanu, par tiesībām uzņemties kādu publisku amatu u.tml. Nav šaubu, ka gadījumā, ja privilēģiju, kas iespējami var „pārtapt par tiesību”, ietekmē patvaļa, aizspriedumi un frivolitāti, tad uz to būtu attiecināma diskriminācijas loģika.

Atlicis jautājums par faktiem. Tāpat kā tiesnesis *Loucaides*, arī es neparakstos zem vairākuma teorijas par osmotisko piesārņojumu.

Taču te ir arī vēl cits, pēdējais apsvērums. Nepārstāvētā puse, kuras interesēm šāda veida prāvās vajadzētu dominēt, ir bērns, kura nākotnes intereses ir nepieciešams aizsargāt. Visas citas tiesības un privilēģijas nobāl šīs absolūtās tiesības priekšā. Ja mēs akceptējam, ka aizbildniecības jautājumos būtiskākās ir bērna intereses, nevis bioloģisko vecāku tiesības, tad cik pārliecinošāks būs šis pieņēmums gadījumos, kāds ir šis, kur runa ir par potenciālā adoptētāja privilēģijām?

---

<sup>1</sup>Detalizēti par to esmu rakstījis grāmatā “The Owl of Minerva: Essays on Human Rights”. Utrehtā: Eleven International Publishing (2008. g.). Skat. 14. nodaļu, 413.-428. lpp.

## **TIESNEŠA LORENZEN UN TIESNEŠA JEBENS ATBALSTOŠAIS VIEDOKLIS**

Mēs esam balsojuši kopā ar vairākumu un konstatējuši, ka ir pārkāpts Konvencijas 14. pants saistībā ar Konvencijas 8. pantu, un lielos vilcienos pievienojamies apsvērumiem, kas bija šī secinājuma pamatā. Taču par savu balsojumu vēlamies dažas lietas paskaidrot sīkāk.

Šajā lietā valsts iestādes, kuras noraidīja adoptācijas pieprasījumu, balstījās uz diviem pamatojumiem, kurus abus Francijas apelācijas tiesas pieņēma kā tiesiskus: pirmām kārtām bija runa par vīriešu kārtas referenta trūkumu iesniedzējas mājsaimniecībā, otrkārt bija runa par iesniedzējas partneres vienaldzīgo attieksmi. Mēs pilnībā piekrītam sprieduma pamatojumam (75.-78. rindkopa), ka tieši otrais pamatojums bija izšķirošais, izlemjot pieteikumu. Attiecībā uz pirmo pamatojumu, mēs neuzskatām to par nevietā esamu vai diskriminējošu, ja pieteikumu par adoptāciju iesniedz vientuļa persona. Taču tas tāds var būt, ja to izmanto saistībā ar tiešu vai netiešu atsauci uz attiecīgās personas seksuālo orientāciju. Šajā ziņā mēs atkal pievienojamies vairākumam, ka, neskatoties uz nacionālo tiesu skaidrojumu, kas bija un nebija domāts ar atsauci uz iesniedzējas „dzīvesveidu”, nav iespējams secināt, ka viņas seksuālā orientācija pamatojumā bija maznozīmīga. Tas nozīmē, ka atteikuma pamatā bija viens tiesisks pamatojums un viens pamatojums, kurš šajā konkrētajā lietā nebija legītīms un tāpēc atbilstoši Konvencijas prasībām bija diskriminējošs.

Tātad šajā lietā konstatēts pārkāpums, jo adoptācijas atteikums daļēji bija balstīts uz prettiesiskiem apsvērumiem. Tas, protams, nenozīmē, ka pieteikumu nevarētu noraidīt, ja vien pamatojums būtu atbilstošs Konvencijas prasībām, piemēram, iesniedzējas partneres vienaldzīgā attieksme. Tiesas mazākums uzskata, ka noraidījums bija pamatots vienīgi ar šo apsvērumu, un mēs neizslēdzam iespēju, ka tas tā tiešām arī bija. Tomēr mūsaprāt, un faktiski šis ir tas punkts, kurā mēs visvairāk nepiekrītam mazākuma viedoklim, tas nav šīs Tiesas uzdevums par to spriest. Tā nepārprotami ir Francijas tiesu kompetence.

Nemot vērā to, ka pārkāpums vairāk saistās ar kārtību, mēs būtu uzskatījuši, ka pārkāpuma konstatēšana vai nelielas kompensācijas piešķiršana būtu pati par sevi taisnīga atlīdzība, attiecībā uz morālo kaitējumu, kas radies iesniedzējai, bet mēs neuzskatījām par vajadzīgu šajā jautājumā oponent.

## **TIESNEŠA LOUCAIDES ATŠKIRĪGAIS VIEDOKLIS**

Šajā lietā nepiekrītu vairākuma viedoklim. Uzskatu, ka Francijas iestāžu lēmums iesniedzējai neļaut adoptēt bērnu bija legītīms un pilnīgi atbilstošs attiecīgo iestāžu plašajai rīcības brīvībai.

Valsts iestādes pie sava lēmuma nonāca divu iemeslu dēļ.

Pirmkārt runa bija par „pazīšanas zīmju” trūkumu, jo trūka tēva lomas modeļa jeb „referenta”, otrkārt runa bija par „katra mājsaimniecības locekļa ieguldījums attiecībā uz adoptējamo bērnu.” Attiecībā uz pirmo no šiem pamatojumiem, pievienojos vairākuma viedoklim, ka tas neatbilst Francijas likumā noteiktajām vientuļu personu tiesībām adoptēt bērnu. Tāpēc šajā konkrētajā lietā šis pamatojums ir noraidāms.

Taču otrais jautājums bija par iesniedzējas partneres, R. jaunkundzes, attieksmi. Par spīti tam, ka viņa bija ilgstoša un atzīta iesniedzējas partnere, viņa

neuzskatīja, ka pēdējās lēmums par bērna adoptēšanu viņai būtu saistošs. Šis pamatojums vien varētu tiesiski attaisnot valsts iestāžu lēmumu. Vairākums būtībā to neapstrīd. Vairākums uzskata, ka „viena pamatojuma prettiesiskais raksturs būtībā piesārņo visu lēmumu.”

Es šo teoriju par piesārņojumu personīgi noraidu. Tā ir teorija, kura ir piemērotāka medicīnas zinātnei, vienkārši tāpēc, ka katrs pamatojums, uz kura pamata tika pieņemts lēmums, bija atsevišķs un autonomš, un tā efektivitāte nekādi nebija atkarīga no otra pamatojuma, nedz arī tie savstarpēji bija saistīti. Pirmkārt, ja valsts iestādes būtu uzskatījušas, ka abi pamatojumi ir uztverami kopīgi, tad tās tā arī būtu pateikušas. Otrkārt, ja, kā vairākums uzskata, patiesais nolieguma iemesls bija pieteicējas seksuālā orientācija, kura it kā ir netieši pamanāma vienā no pamatojumiem, tad man nav skaidrs, kāpēc būtu bijis minams otrs pamatojums.

Ņemot vērā, ka šajā gadījumā ir runa par Francijas administratīvo iestāžu lēmumiem, es vēlos piebilst, ka Francijas administratīvā likuma pamatprincips ir tāds, ka gadījumā, ja administratīvā lēmuma pamatā ir vairāk kā viens pamatojums, tad pietiek ar viena šāda pamatojuma juridisko pieņemamību, lai lēmumu atzītu par tiesisku.

Katrā gadījumā es uzskatu, ka valsts iestāžu spriešana kopumā bija atbilstoša Konvencijas prasībām.

Minētās amatpersonas neteica, ka iesniedzējas noraidījuma pamatā bija viņas seksuālā orientācija. Es nepiekrītu vairākuma secinājumam, ka „atsauce uz iesniedzējas seksuālo orientāciju bija, ja ne tieša, tad vismaz netieša” un „ir skaidri pierādīta iesniedzējas apgalvotā homoseksuālisma ietekme pieteikuma izvērtēšanā... tas bija izšķirošais faktors lēmumam par adopcijas atteikumu.” Lasot vairākuma spriedumu, man ir sajūta, ka vairākums konsekventi cenšas interpretēt valsts iestāžu lēmumu kā lēmumu, kura pamatā bijusi iesniedzējas seksuālā orientācija, lai gan nekas tāds netika pateikts, un valsts amatpersonas atkārtoti paskaidroja, ka adoptācijas noraidījuma pamatā nebija „princips par viņas dzīves stila izvēli” vai „iesniedzējas seksuālā orientācija.”

Lai nu kā, bet es uzskatu, ka pat tad, ja iesniedzējas seksuālā orientācija būtu bijusi par pamatu adopcijas atteikumam, tas vienalga nebūtu atzīstams par tādu, kas ir pretrunā 8. pantam saistībā 14. pantu, ņemot vērā visus attiecīgos apstākļus, kā arī šāda faktora nozīmi un ietekmi uz izlemjamo jautājumu.

Tiesa, ka Konvencijas 14. pants aizliedz diskrimināciju attiecībā uz Konvencijā garantēto tiesību īstenošanu, kas pamatota uz dzimumu, rasi, ādas krāsu, valodu, reliģisko, politisko vai cita veida viedokli, nacionālo vai sociālo izcelsmi, piederību nacionālajai minoritātei, īpašumu, dzimšanas vai cita veida statusu. Protams, seksuālā orientācija nav tas pats, kas dzimums, bet arī tad, ja tā ir iekļauta jēdzienā „statuss” (un tam es nepiekrītu), man jāsniedz viens skaidrojums, kurš manuprāt šajā lietā ir nepieciešams. Proti, var būt tādas situācijas, kurās atšķirīga attieksme tomēr ir nepieciešama arī dzimuma, reliģijas vai cita veida statusa kontekstā, ja statusam ir sekas, kuras ietekmē jautājumu, kurš tiek apspriests. Tā, piemēram, personas reliģiskā pārliecība var radīt uzvedību vai praksi, kura neatbilst attiecīgās personas bērnu interesēm, un tas tādā gadījumā ir fakts, kuru pamatoti var ņemt vērā tad, kad tiek spriests par bērna labklājību. Tipisks piemērs redzams nesen apspriestajā lietā *Ismailova pret Krieviju*, kurā spriedumu Tiesas Pirmā nodaļa paziņoja 2007. gada 29. novembrī. Šajā lietā iesniedzēja apgalvoja, ka Krievijas tiesas lēmums, ar kuru vecāka tiesības uz viņas diviem bērniem tika nodotas bērnu tēvam, bija Konvencijas 8. panta, skatot to kopā ar 14. pantu, prasību pārkāpums, jo lēmuma pamatā bija diskriminācija, kas balstīta uz viņas reliģisko pārliecību. Tiesa, noraidot

iesniedzējas sūdzību, atsaucās uz vairākiem incidentiem, kuri izrietēja no iesniedzējas reliģiskās prakses saistībā ar viņas dalību atsevišķās reliģiskās organizācijās, un kam bija bijusi negatīva ietekme uz viņas bērniem. Tiesa konstatēja sekojošo:

„No nacionālo tiesu sniegtajiem argumentiem redzams, ka tās koncentrējās tikai un vienīgi uz bērnu interesēm. Lēmuma pamatā nebija tas apstāklis, ka bērnu māte pieder Jehovas lieciniekiem. Runa bija par prasītājas reliģisko uzvedību, kurā viņa bija iesaistījusi arī savus bērnus un tos nepasargāja. Nacionālās tiesas uzskatīja, ka tādējādi bērni cieta no sociālām un psiholoģiskām sekām. Tiesas uzskatīja, ka tika negatīvi ietekmēta bērnu audzināšana. [..] Šādos apstākļos Tiesa nevar nesecināt, ka pastāvēja pamatota samērība starp izmantotajiem līdzekļiem un pastāvošo leģitīmo mērķi...”

Līdzīgi šajā lietā, es uzskatu, ka domājot par to, kas vislabāk kalpotu adoptējamā bērna interesēm, valsts amatpersonas leģitīmi varēja ņemt vērā arī iesniedzējas seksuālo orientāciju un dzīves stilu, domājot par lietas konkrētajiem apstākļiem, proti – par to, ka iesniedzēja dzīvoja kopā ar tā paša dzimuma partneri. Gribru piebilst, ja runa ir par vairākuma pieeju, kurā abi valsts piedāvātie pamatojumi tika uzskatīti par vienu, ka minētajai partnerei nebija nekādas intereses piedalīties adoptēšanas plānā.

Manuprāt erotiskas attiecības nenovēršami ietekmē to, kā abi cilvēki viens pret otru izturas mājas apstākļos, un to leģitīmi var ņemt vērā kā negatīvu faktoru vidē, kurā adoptētajam bērnam būtu jādzīvo. Šajā gadījumā būtu reāls risks, ka tās ģimenes modelis un tēls, kurā bērnam būtu jādzīvo un jāattīsta sava personība, būtu izkropļoti. Šī situācija ievērojami atšķiras no tādas, kurā homoseksuāls iesniedzējs nedzīvo kopā ar savu partneri. Tādā gadījumā es visticamāk jautājumu būtu aplūkojis pavisam citādi.

Mana visstingrākā pārliecība ir tā, ka neviens nedrīkst piesaukt savu reliģisko pārliecību, dzimumu vai jebkuru citu situāciju, lai paļautos uz diskriminācijas aizliegumu kā iemeslu, lai attiecīgais cilvēks izvairītos no aizlieguma veikt noteiktu aktivitāti, ja jautājums ir par šāda statusa negatīvajām sekām attiecīgajā jautājumā.

Tāpat kā jebkuram citam cilvēkam, arī homoseksuāļiem ir tiesības būt tādiem, kādi viņi ir, un viņi nedrīkst seksuālās orientācijas dēļ ciest no diskriminācijas vai cita veida negatīvas apiešanās. Taču viņiem, tāpat kā jebkurai citai personai ar kādu specifisku dzīves faktoru, ir jāakceptē tas, ka viņi varbūt nebūs piemēroti zināmām aktivitātēm, kuras atbilstoši to raksturam dažreiz nebūs savienojamas ar viņu dzīves stilu vai specifisko dzīves faktoru.

Tātad, ja domājam par pieņēmumu, kuru akceptēja vairākums, proti, ka viens no iemesliem, kurš ietekmēja kopējo lēmumu atteikt adoptācijas pieteikumu, bija pieteicējas seksuālā orientācija, tad man nākas konstatēt, ka ņemot vērā šīs lietas specifiskos faktus un apstākļus, atteikuma tiesiskums nebūtu apspriežams. Es uzskatu, ka pastāvēja pamatota samērība starp izmantotajiem līdzekļiem un pastāvošo leģitīmo mērķi.

Visbeidzot, un starp citu, man jāpiezīmē, ka spriedums šajā lietā apgāž spriedumu *Fretté pret Franciju* (iesniegums Nr. 36515/97) lietā. Manuprāt ir vēlti mēģināt atšķirt šo lietu no *Fretté*, tas arī nav vajadzīgs, tiktāl cik centrālais jautājums abās šajās lietās, saskaņā ar vairākuma pieeju, ir būtībā viens un tas pats. Es attiecīgi uzskatu, ka šajā lietā nav noticis Konvencijas pārkāpums.

## **TIESNESES MULARONI ATŠĶIRĪGAIS VIEDOKLIS** (Tulkojums)

Es nepievienojos vairākuma viedoklim šajā lietā.

### *ATTIECĪBĀ UZ LIETAS PIENĒMAMĪBU*

Runājot par lietas pieņemamību kā tādu, vēlos tūlīt uzsvērt, ka uzskatu, ka tā bijusi pieņemama, bet mans pamatojums, lai tā domātu, atšķiras no kolēģu piedāvātā pamatojuma.

Tiesa sava sprieduma 43. pantā atkārti, ka privātās dzīves jēdziens ir ļoti plašs, tajā iekļautas daudzas tiesības un iespējas. Ar Konvenciju saistīto institūciju interpretācija par 8. pantu laika gaitā ir ļoti attīstījusies. Ļoti nesen divos pieteikumos par mākslīgo apaugļošanu Tiesa nepārprotami noteica, ka šis pants garantē tiesības gan izlemt gribēt bērnu, gan arī to negribēt (skat. *Evans pret Lielbritāniju* [Lielā palāta], iesniegums Nr. 6339/05, 71. punkts, *CEDH* 2007, kā arī *Dickson pret Lielbritāniju* [Lielā palāta], iesniegums Nr. 44362/04, 66. punkts, *CEDH* 2007).

Abos gadījumos runa bija par „bioloģiska” bērna esamības akceptēšanu vai neakceptēšanu. Taču es nespēju aizmirst, ka daudzu gadsimtu laikā adopcija bijusi procedūra, kura pazīstama vairumā pasaules valstu, un tā ir bijusi vienīgais veids, kā neauglīgs pāris var nodibināt ģimeni ar bērniem. Neviens neapšaubā, ka 8. pantā nav garantētas tiesības dibināt ģimeni, taču šādas tiesības garantē Konvencijas 12. pants. Un kaut arī nepastāv „tiesības adoptēt”, es uzskatu, mūsu tiesas prakses kontekstā, ka laika gaitā 8. pants ietver arvien jaunas un jaunas tiesības un iespējas, un ir pienācis laiks Tiesai apliecināt, ka 8. pants aptver arī iespēju pieteikties bērna adopcijai saskaņā ar dalībvalsts likumiem. Tādā gadījumā arī 14. pants ir piemērojams.

Manuprāt, tāpēc ir pienācis laiks atteikties no iesniegumu atzīšanas par neatbilstošiem Konvencijā garantētajām tiesībām uz *ratione materiae* pamata, kuri saistās ar sūdzībām, kuras iesniegušas personas, kurām atbilstoši savas valsts likumiem ir tiesības pieteikties bērnu adopcijai. Manuprāt, visi iesniedzēji, kuri vai nu nevar, vai kuriem ir ļoti grūti bērnu ieņemt dabiskā ceļā, būtu aizsargājami vienā un tajā pašā veidā, ja runa ir par viņu tiesisko vēlmi kļūt par vecākiem. Tam nebūtu jābūt atkarīgam no tā, vai viņi vēlas izmantot mākslīgo apaugļošanu, vai arī mēģināt adoptēt bērnu atbilstoši savas valsts likumiem. Nesaskatu nekādus pamatotus argumentus, kāpēc attieksmei būtu jābūt atšķirīgai.

Ar visu cieņu pret kolēģiem, es tomēr uzskatu, ka juridiskais pamatojums, saskaņā ar kuru šis iesniegums tika uzskatīts par pieņemamu, ir visnotaļ vājš, un paskaidrošu kāpēc; tiek atkārtoti tie argumenti, kuri tika izmantoti tajā pašā jautājumā, kad runa bija par *Fretté* lietu (2002. gada 26. februāra spriedums, iesniegums Nr. 36515/97 30.-33. punkts).

Sprieduma 47. pantā pareizi uzsvērts, ka lietas apstākļiem jāatbilst vismaz vienam Konvencijas pantam (šajā gadījumā – ar 8. pantu), lai konstatētu 14. panta piemērojamību. Ja vien Tiesa nav gatava pārveidot iepriekšējo tiesas praksi, kura joprojām tiek piemērota, tad jāņem vērā, ka visi procedūras posmi, kuri notiek pirms nacionālās tiesas izdod adopcijas rīkojumu, nav piekritīgi mūsu Tiesai (šajā jautājumā skatīt, cita starpā, lietu *Pini un citi pret Rumāniju*, iesniegums Nr. 78028/01 un 78030/01, 140.-142. punkts, *CEDH*-2004, kā arī 2007. gada 28. jūnija spriedumu lietā *Wagner un J.M.W.L. pret Luksemburgu*, iesniegums Nr. 76240/01, 121.-122. punkts). Man grūti saprast, kā Tiesa ir nonākusi pie pretējā secinājuma, proti, ka Konvencijas

8. pants „nepārprotami” ietver tiesības lūgt adopcijas atļauju (skat. sprieduma 49. pantu).

Manuprāt mums nevajadzētu uzdot (un atstāt neatbildētu) nepareizo jautājumu, proti, vai uz „tiesībām” adoptēt ir vai nav attiecināms Konvencijas 8. pants pats par sevi (skat. sprieduma 46. pantu). Nacionālajos tiesību aktos un attiecīgajos starptautiskajos instrumentos tiesības uz adopciju nav paredzētas, un puses to neapstrīd. No otras puses, mums ir jānosaka (un tas ir jādara ne vien obligāti, bet arī ļoti skaidri), vai nacionālajos tiesību aktos paredzētā iespēja adoptēt bērnu ir vai nav saistīta ar 8. pantu. Ja atbilde joprojām ir nē, tad, kā jau teicu, es vienkārši nespēju saprast, kā kāds var uzskatīt, ka tiesības pieteikties uz adoptēšanu „nepārprotami” ir attiecināmas uz 8. pantu un, sekojoši, uz to ir attiecināms arī 14. pants, skatot to kopā ar 8. pantu. Jāatzīst, ka, manuprāt, šis secinājums ir nelogisks.

Vēl vēlos piebilst, ka *Fretté* lietā izmantotajai pieejai bija praktisks efekts – tā pieļāva, ka iesniegumi saistībā ar bērna adoptēšanas sākotnējiem posmiem, kurus iesniedz homoseksuāļi saskaņā ar 14. pantu, kopā ar 8. pantu, ir pieņemami izskatīšanai, savukārt tie, kurus iesniedz homoseksuāļi pamatojoties tikai uz 8. pantu ir noraidāmi, kā neatbilstoši *ratione materiae* Konvencijas prasībām.

Jāatzīst, ka pēdējo pāris gadu laikā Tiesas interpretācija par 14. pantu ir ievērojami attīstījusies. Tomēr es uzskatu, ka interpretācija, kura noved pie deklarācijām par piemērojamību, kuras rada *a contrario* diskrimināciju iesniegumu izvērtēšanā neatbilst nedz 14. panta garam, nedz arī tā burtam.

### ATTIECĪBĀ UZ PĀRKĀPUMU

Ja runa ir par lietas būtību, tad man nav pieņemama nedz vairākuma argumenti, nedz arī no tiem izrietošie secinājumi.

Tiesa konstatēja, ka valsts iestādes un vēlāk tiesas, kuras izskatīja iesniedzējas lietu, lēmumus par pieteikuma noraidīšanu pamatoja ar diviem galvenajiem argumentiem – tēva referenta trūkums un katra mājsaimniecības dalībnieka ieguldījuma nenoteiktība.

Ja runa ir par pirmo argumentu, proti, par tēva referenta trūkumu iesniedzējas mājsaimniecībā, atzīstu, ka nopietni šaubos par to, vai tas atbilst Konvencijas 14. panta prasībām. Šī lieta attiecas uz iesniegumu par adopcijas atļaujas piešķiršanu, kuru iesniedzis nevis pāris, bet vientuļa persona. Manuprāt valstij ir plaša rīcības brīvība, lemjot par to, vai vientuļiem cilvēkiem ir dotas iespējas adoptēt bērnus. Tomēr, ja šāda iespēja tiek dota, tad prasība par to, ka vientuļajai personai ģimenes vai draugu lokā ir jāatrod otra dzimuma referents, rada risku, ka vientuļa cilvēka tiesības pieteikties uz bērna adoptēšanu, kļūst gluži neefektīvas.

Tajā pašā laikā uzskatu, ka otrs nacionālo amatpersonu minētais arguments, proti – jautājums par iesniedzējas partneres attieksmi – ir pelnījis citu pieeju. Lai arī R. jaunkundze bija atzīta par ilgstošu iesniedzējas partneri, R. jaunkundze nepārprotami distancējās no iesnieguma par adopcijas atļaujas piešķiršanu. Valsts amatpersonas to minēja konsekventi, detalizēti un ar pierādījumiem, un secināja, ka iesniedzēja nevarēja nodrošināt visas nepieciešamās garantijas, lai adoptētu bērnu.

1998. gada 1. septembra rīkojuma 98-771 4. pantā noteikts, ka padomes prezidentam attiecīgajā Francijas pašvaldības teritorijā ir jāpārlicinās, ka apstākļus, kādus iesniedzējs piedāvā mājvietā, kurā uzturēsies adoptētais bērns, atbilst bērna vajadzībām no ģimenes, audzināšanas un psiholoģiskā viedokļa. Šo garantiju nozīmīgums ir redzams arī citos starptautiskos instrumentos, un tāpēc amatpersonām par tām jābūt pārlicinātām, iekams kādam tiek dotas tiesības adoptēt bērnu. Runa ir

par 1989. gada 20. novembra ANO Bērna tiesību konvenciju, par 1993. gada 29. maija Hāgas konvenciju, kā arī par jaunās Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju projektu (skat. sprieduma 28.-31. pantu).

Tāpat jāatzīst, ka valsts likumā un visos starptautiskajos instrumentos pašas būtiskākās ir tieši bērna intereses, un mūsu Tiesa šo principu vienmēr ir akceptējusi un uzsvērusi jebkurā lietā, kura saistās ar mazgadīgajiem. Es līdzīgi Francijas Valsts padomei uzskatu: ja cilvēkam, kurš vēlas adoptēt bērnu, ir stabilas partnerattiecības ar citu cilvēku, tad šim citam cilvēkam nenovēršami būs pienākumi, kas saistās ar pienācīgas mājvietas nodrošināšanu attiecīgajam bērnam, un tādā gadījumā administratīvajām iestādēm ir gan tiesības, gan arī pienākums nodrošināt (arī tad, ja minētās attiecības nav juridiski saistošas), ka trešās personas izturēšanās un personība ir atbilstoša pienācīgas mājvietas nodrošināšanai (tas ir jāvērtē uz objektīvu rādītāju pamata). Valstij absolūti ir jānodrošina, ka adoptētam bērnam – un atcerēsimies, ka adoptēti bērni nereti savā dzīvē ir piedzīvojuši lielas mokas un grūtības – ir jāatrod pēc iespējas labvēlīgākā mājvieta.

Manuprāt tāpēc otrs pamatojums ir pilnīgi pietiekams, lai iesniedzējas pieteikumu noraidītu. Neakceptēju vairākuma proponēto „piesārņojuma” teoriju (skat. sprieduma 80. pantu). Šajā sakarā es piekrītu tiesneša *Loucaides* apsvērumiem. Es vēlos spriest tikai atbilstoši to juridisko sistēmu principiem, kuras es pārzinu vislabāk, un tajās ir noteikts, ka gadījumā, ja lēmuma pamatā ir vairāki pamatojumi, pietiek, lai tikai viens pamatojums būtu tiesisks, lai viss lēmums tiktu uzskatīts par tiesisku.

Vēlos piebilst, ka uzskatu par nepamatotu vairākuma interpretāciju par nacionālo tiesu pieņemtajiem secinājumiem: kaut arī tās atkārtoti uzsvēra, ka iesniedzējas homoseksuālisms nebija iemesls, kāpēc tika atteikta iespēja adoptēt bērnu, tomēr vairākums apgalvo, ka atsauce uz iesniedzējas homoseksuālismu bijusi, ja ne tieša, tad vismaz netieša, ka šī apsvēruma ietekme viņas pieteikuma izvērtēšanā ir skaidra un turklāt bijis izšķirošais faktors (skat. sprieduma 89. pantu).

Taču tā bija pati iesniedzēja, kura paziņoja par savu homoseksuālismu, ņemot vērā to, ka pieteikuma apstrādes laikā viņai bija stabilas homoseksuālas attiecības. Ja valsts amatpersonas pēc tam atsaucās uz iesniedzējas pašas apliecināto homoseksuālismu un attiecīgajām partnerattiecībām, tad es tur nesaskatu nekādu diskrimināciju. Vai nebūtu piemēroti atsaukties uz potenciāla adoptētāja heteroseksuālā partnera personību, ja viņi abi dzīvo kopā stabilās attiecībās, vai nebūtu jāuzzina šī partnera attieksme par partnera plāniem adoptēt bērnu. Nesaskatu nekādu iemeslu, kāpēc mums būtu jāuzskata, ka amatpersonas ne mirkli nedrīkstēja uz šiem faktoriem atsaukties. Bērnam būtu jādzīvo māsasaimniecībā, kurā ir divas personas, un tāpēc amatpersonām bija jāņem vērā abu šo cilvēku personība un attieksme.

Tāpat es nesaprotu, kā var secināt, ka iesniedzējas homoseksuālisms bija izšķirošs faktors, ja zinām, ka atšķirībā no lietas *Salgueiro da Silva Mouta pret Portugāli*, šajā gadījumā valsts iestādes vienmēr konkrēti pateica, ka iesniedzējas seksuālā orientācija tieši nebija pamats viņas iesnieguma atteikšanai.

Visu augstāk minēto apsvērumu dēļ es uzskatu, ka nav noticis 14. panta, saistībā ar 8. pantu, pārkāpums.